

Lleó Fontova

El Rustic "Bertoldo,"

Farsa en quatre actes, de

FREDERIC SOLER (Pitarra) *pseud*

JOSEP FERRI I CODINA

JOAN MOLAS I CASAS

Dugues Pessetes

Bonavia i Durán. - Impressors
Carrer Boqueria, 20. - Barcelona

EL RÚSTIC «BERTOLDO»

El rústic “Bertoldo,,

FARSA GROTESCA EN QUATRE ACTES I EN VERS

ORIGINAL DE

FREDERIC SOLER (PITARRA)

I

JOAN MOLAS I CASAS

*Estrenada en el Teatre Català (Romea)
el dia 2 de Maig de 1886.*

PRIMERA EDICIÓ

BARCELONA
CASA EDITORIAL DE TEATRE
BONAVIA I DURAN - Impressors - BOQUERIA, 20

1915

Ningú podrà traduir ni representar aquesta obra sens permís de la SOCIETAT D'AUTORS ESPANYOLS, que es la única encarregada d'administrar-la, i amb ella deuràn entendre tots els teatres i societats particulars que vulgan representar-la.

Queden reservats tots els drets.

REPARTIMENT

PERSONATGES

ACTORS

La Reina	D. ^a <i>Concepció Pallardó</i>
Palmira	- <i>Carme Parreño</i>
Reparada	- <i>Catarina Mirambell</i>
Rosaura.	- <i>Concepció Palá</i>
La Fadrina	- <i>Catarina Fontova</i>
Dalmira	- <i>N. N.</i>
La Viuda	- <i>N. N.</i>
Bertoldo	D. <i>Lleó Fontova</i>
El Rei	- <i>Joan Isern</i>
El Comte Robert	- <i>Joaquim Pinós</i>
Enric	- <i>Hermenegild Goula</i>
El Duc del Castell	- <i>Jaume Virgili</i>
Estornell	- <i>Lluís Muns</i>
Crespi	- <i>N. Baró</i>
Un Agutzil	- <i>Frederic Fuentes</i>
El Duc del Estol.	- <i>N. N.</i>
El Comte Rosanas	- <i>N. N.</i>
Un Ugier	- <i>N. N.</i>
Un Notari.	- <i>N. N.</i>

*Guardes, Cortisans, Ugiers,
dones del poble, dames del palau, ciutadans
i acompanyament*

*La escena passa a la Cort d'un país imaginari
i a ses immediacions. Epoca 16...*

Dreta i esquerra, les del actor

Digitized by the Internet Archive
in 2015

ACTE PRIMER

Falda d'una montanya coberta d'un bosc de pins i altres arbres propis d'un lloc agrest. Al fons, camins que s'enfilen perdent-se pe'ls costats. A primer terme de l'esquerra, una barraca de troncs i palla amb pedris i dues portes; la primera, que es la de l'habitació, coberta per una parra frondosa i guarnida de penjarelles de fruits secs; la segona, es la del corral, i's tanca amb portella de troncs.

ESCENA PRIMERA

EL DUC i ESTORNELI, *vestits de cassa amb venables, baixen per la montanya*

DUC   Gràcia a Deu que veig on seure
sense poder-me embrutar.

ESTOR.   Just. Allí veig un pedris
com si us estés esperant.

DUC   Ves, espolsa 'l una mica.

(Acostant-se al pedris.)

que hi ha terra.

(Estornell espolsa el pedris amb el mocador i l'estén després al demunt.)

Llest està

per que hi sigui sa excel·lència.

DUC   *(Sentant-se)* Ail Estic desquadernat.

ESTOR.   L'exercici de la cassa
no es propi dels vostres anys.

DUC   ¿Còm dels meus anys? ¿Què't patolles?

ESTOR.   (Ai! ai! ai! ¿Qué m'ha escapat!)

DUC   ¿Qué vols dir que jo só vell?

ESTOR.   ¿Vell sa excel·lencia? ¿Que's cas!

DUC   Es que soc una criatura.

Si'm veus calvo i encorvat,
no es l'edat, son els negocis
que'm donen molts mals de cap.

Só del rei d'aquestes terres
el ministre universal,

i es un càrrec, fill, que dona
molt que fê i molt que pensar.

¡Trenta anys hà que'l porto sobre!

¿I sou tant jove?

ESTOR.

DUC   ¿I què hi hà?

ESTOR.   M'admiro de la grandesa
de vostre capacitat,
puig si fa trenta anys que'l càrrec
de ministre esteu gosant,
i sou tant jove...

DUC   Molt jove.

ESTOR.   Penso, senyor, admirat,
que us degueren fer ministre
quan us varen desmamar.

Siguèu vell o siguèu jove,
el cert es que estèu cansat,
i la cassa, com us deia,
fadiga i no dona pa.

DUC

Calla, tonto. ¿Qué tu't penses
que he vingut aquí a cassar?

Ja sabs tú, que bé'm serveixes,
que sempre tinc algùn plan
per surtir d'alguaa empresa
que m'ajudi a mí a surar.

Jo penso'l plan, amb aquesta
facundia que Deu m'ha dat,
que't dic, noi... fins jo m'espanto
de tení aquest talentàs,
perque'ls sabis diu que's moren,
i jo vull viure molt llarc.

Deie'm, doncs, que jo m'empesco
els embolics, i acabat,
com que a mí'l fer certes coses
ni m'agrada, ni m'escau,
et tinc a tú, que te'm cuides
de tota la part manual,

com: si 's té de perdre un home,
o bé algùn document fals,
o fer dormî a una doncella,
o frioleres d'aquest ram.

ESTOR. I pot contar sa excel'lencia
sempre amb ma fidelitat.

DUC Aixís deu ser, per ço 't pago.

ESTOR. Just, perquè 'm paguèu ho faig.

DUC Ara, doncs, vaig a enterar-te
de perquè he organitzat
avui aquesta cassera
que la noblesa hi pren part.
A la Cort hi ha una doncella
i un doncell que es son aimant;
ell, molt ric; ella, molt rica;
de manera que juntant
aqueixas dugues riqueses,
s'arriva a fê un caudalàs.
Donques bé, jo vull juntar-les.

ESTOR. ¿Casant als dos joves?

DUC Cà!

¿Quàn m'has vist que jo trevalli
pe'ls altres?

ESTOR. Això es vritat.

DUC El jove es l'Enric, el patge,
fill orfe del Comte Artau,
i la doncella es la filla
del Comte Robert. ¿Què tal?
¡Bocatto di cardinale!

ESTOR. Si que 's un riquíssim plat.

DUC Ara veuràs com comvino
fer tots dos cops d'un plegat.
Aquí l'únic que fa nosa
es el patge que he dit ja.
Jo só parent, un xic lluny,
del difunt Comte d'Artau,
però com que no n'hi ha d'altres
só'l parent més immediat
a qui pertoca sa herencia,
si per qualsevol etzar
l'hereu, fill i successor,
arrivé a faltar mai.

ESTOR. No faltarà, perquè es jove.

DUC Sent jove i tot, faltarà.
Pe'l que toca a la doncella,
fent-li fondre 'l seu aimant,

ja la tenim disposada
a dar-me la seva mà,
si no de grat, per precepte
de son pare, que 's igual.
I com l'aimant que ho destorba
dant-li valor per lluitar,
també es, com t' he dit, el patge,
tenim que 'm queda arreglat
casament i herencia grossa,
no més el fi procurant
de fê al patge fonadís,
que 's el que ara aquí 's farà.

ESTOR.

¿I quina part li pertoca
en tal plan al vostre criat?

DUC

Aprofitant la cassera
que ja a propòsit la faig,
he tret de la Cort al patge
que 's per'qui amb els convidats.
Ara he manat que 'l cerquessen,
a aquest bosc me 'l portaràn.
Primer, de bones en bones
jo veuré si accedirà
a anarse'n lluny d'aquest regne,
deixant-me ben net el camp.
Si decàs no vol cedir-me 'l
jo't faig a tú una senyal,
me'n vaig, perque certes coses
m'afecten; tú, amb altres criats,
us tireu sobre 'l bon mosso,
l'amarrèu ben amarrat
a un arbre...

ESTOR.

I allí se'l mata...

DUC

No! no! Res de vessar sang.
Deixeu-lo, que 'n donguin compte
els llops, el fret o la tam.

ESTOR.

¿I si sentim els seus crits,
o bé per casualitat
ve un villà d'aquestos vols
i, dolgut dels seus esclams,
se li acosta i 'l deslliga?

DUC

¡Prou tothom se 'n guardarà!
Penjaràs al coll del patge
aquest cartell sagellat
amb el sagell de mes armes.

(Li dona un cartell enrotllat).

ESTOR.

(Llegint-lo), «Aquell que arribi a gosar

a deslligar aquest home,
pena de força tindrà».
Està bé, quan sigui l' hora
sereu en tot acatat.

DUC Doncs, mentres arriba l' patge,
a qui ja he manat cercar,
veiam si per' qui a la vora
trovèm qui puga donar
aigua o vi, que la cassera
m' ha deixat assedegat.

ESTOR. Aquí hi ha aquesta barraca
que alguna cosa hus daràn.

DUC Gent molt rústica i molt pobre
deu-hen sê 'ls seus habitants.

ESTOR. *(Trucant a la barraca).*

Olal Obriu, que hi hà a la porta
qui no 's té mai de esperar.

DUC No venen

ESTOR. ¡Obriu depressal

BER. *(Dintre).* ¿Quí demana?

ESTOR. Gent de pau.

ESCENA II

Dits, BERTOLDO, que obra la porta de la casa

BER. ¿Quí ha trucat a casa nostra?

ESTOR. Persona de dignitat.

DUC ¿Has vist fatxa més horrible?

ESTOR. ¡Ès horrorós!

DUC ¡al ¡al ¡al

BER. ¿Que 'm trobèu lleig?

DUC No hi ha monstre
que a lleig et pugui guanyar.

BER. Doncs la dòna 'm troba guapo,
que 's el meu únic mirall.

¿No 'm dirèu ara amb qui parlo?

ESTOR. Amb qui molt deus respectar.
Solsament alses la vista,
la vista ja t' ho dirà.

BER. La vista molts cops enganya
i a vegades sol anar
l' aucellot de mala fatxa

disfressat de *pavo real*.

Jo ja us veig que aneu molt macus,
sobre tot aquell d'allà,
pero l'habit no fà 'l monjo.

DUC

Pero 'ls aires si que 'l fan.

BER.

Es que amb aires no m' hi fico
perque solen costipar.

DUC

¿Quí sou vós, que amb personatges
goseu a parlar tan alt?

BER.

Com que soc a casa meva,
tant hi puc parlâ alt com baix.

DUC

¿Quí sou vós, us preguntava?

BER.

No n' hi ha prou amb preguntar.
Després de preguntâ, us manca
que jo us vulgui contestar.

DUC

¡Visca Deu, que tal malícia
no he trobat mai en villans!

BER.

Ei que 'n tot un any no 's trova
sol trovar-se en un instant.

DUC

¿Quí sou?

BER.

Ara vaig a dius-ho,
puig mon nom es molt honrat,
que ni he surtit de l'inclusa
ni al meu pare 'l van penjar.
Soc *Bertoldo*, per servir-vos,
si no 'm maneu res pesat;
home rústic de montanya
que aquí visc en santa pau,
boi fent el menys mal que puc,
i tot el bé que m' es dat.

Parlo una llengua salvatge
que no a tots sol agradar,
del pa, en dic pa, i del vi, vi,
eil si no l'han batejat.

Soc casat amb la Marcolfa
que és dòna de pocs encants,
pero aixís tinc la ventatja
que no 'm carrega de cap.

Aquesta barraca es nostra
i ja para de contar
perque no tinc més hisenda,
fora d' uns set o vuit pams
que 'm toquen al cementiri
quan em tinguen d'enterrar.
De diner, ni mitja malla;
de noblesa, ni un borrall;

servidors que'm facin feina
no més tinc aquestes mans
i un ruc, que ara es a l'estable,
que no li pago jornal.

D'ambició, no'n tinc ni gota;
de salut, per regalarn,
i aquí visc amb tanta ditxa,
menjant cols, trunfes o naps,
com vós, que sou personatge,
menjant perdius i faisants.
De cara, ja ho podeu veure,
un xiquet abunyegat;
el cos, fet d'un tauló guerxo;
els brassos, penjím penjàm;
les cames, llargues i tortes
com dos gánguils cap per vall.
Així'm va parí la mare,
aixís soc, aixís he estat,
i aixís, plogui, troni o nevi,
faci sol o temporal,
vull seguir sense mudar-me
fins que sigui amortallat.

¿I'l teu nom?

DUC

BER.

Ja he dit, *Bertoldo*.

DUC

Nom de rústic.

BER.

Tant s'està

per a dir *Bertoldo* o un rústic
com per di' eccel'lencia o un gran.

ESTOR.

Té agudes. (*Al Duc*).

DUC

(*A l'Estor.*) Te insolencia.

¿No has anat mai a ciutat?

BER.

L'aucell de bosc no vol gavia.

DUC

¿No tens enemics?

BER.

[o? Cap.

Dic mentida, un en tinc que ara
prop de mi està renegant.

DUC

¿Quí és?

BER.

El meu ruc, que al estable
tinc fermat tres dies fà,
sense dar-li gra ni palla,
perque purguí un cert pecat.

DUC

¿Què t'ha fet?

Va enamorar-se'm
d'una ruca del veinat,
i, corrent derrera d'ella
a mí a terra 'm va tirar.

- DUC   ¿I amb dejuni 'l corretjejes,
                  com si fos un racional?
- BER.   Tant bé l'home com les besties
                  el ventre es el punt més flac.
I escoltèu, ara que hi penso;
¿m'heu vingut a destorbar
per demanar-me clemencia
per a'l meu ruc?
- DUC   ¡Gran villà!
¿Tan vil objecte 'm suposes?
- BER.   No tindria res d'estrany,
                  que la llei de Deu ens mana
                  fer bé an els vostres semblants.
- DUC   Insolent!
- ERTOR.   Hus aconcello,
                  senyor, que no 'n feu cabal.
Sempre en gent de baixa estofa
trobarèu rústics modals.
- DUC   Ja té sort que no 'm convé
                  ferm' coneixe, pe 'l meu plan,
                  o si no sa mala llengua
                  li costaba ser penjat.
- BER.   ¿Dirèu, per fi, què volíeu?
- ESTOR.   Mon senyor vol apagar
                  la set, si li deu per veure.
- BER.   Això amb tota voluntat.
- ESTOR.   Servirèu a alta persona.
- BER.   Com si sigués un patà.
                  Dit i fet, quan els enterren
                  tots els homes son iguals.
                  Esperèus, que al punt vos porto
                  per poder-vos remeiar.
                                                  (*Entra a la casa*).
- ESTOR.   Si'l rei que 's amic d'astucies
                  i agudeses, per etzar
                  conegué an aquest home,
                  se 'l quedaba al seu costat.
- DUC   Ja tindrè jo bona cura
                  de que no 'l conegui mai.
- BER.   (*Surtint amb una carbassa de vi*).
                  Teniu, i surtiu de pena.
- DUC   Jo acostumo a beure en vas.
- BER.   L'únic vas que tinc a casa
                  es el còssi del corral.
- ESTOR.   (*Traient-se un vas de cuiro*).
                  Sempre estic per a servir vos.

DUC *(Beu amb el vas d' Estornell, pero escup i llença'l vi).*

Això es vi de condemnats.

Teniu, i aquí va la paga.

(Tornant-li la carbassa amb una moneda):

BER. Diner? Teniu, que os farà
a vós més falta que a mí,
per comprà amics i vasalls.

DUC ¿No 'l vols?

BER. Amb aquesta dòbla,
de pobre no n' ixo pas,
i a vós hus daràn al menys,
si sabèu regatejar.
un miler de cortesies,
i de festes un quintà.

ESTOR. Mireu, senyor, que allí 'm sembla
que a la gent ja veig baixar.

DUC Fem com qui d' aquí s' allunya
perque 'ns deixi aquest en pau.
Quedèu, doncs, amb Deu, *Bertoldo*

BER. Sempre es Deu on no 's fa mal.
(El Duc i Estornell se'n entren per la dreta).

Ja tornen cap a la vila.

Deu'm dongui un bon quedar,
que mai m' han causat enveja
els que van cap a ciutat.

Jo m' entorno a ma barraca
que ja m' hi espera 'l sopar,
i després, sense cabories
que 'm destorbin el descans,
a dormir, fins que 'm desperti
la claror del sol llevant.

(Entra a la casa i tanca. Es va fent de nit).

ESCENA III

El Duc, Estornell, aviat Enric, Crespí i criats

ESTOR. *(Sortint amb el Duc).* Ja venen.

DUC Tú amb els demés
sol deixeu-me amb el rival,
i a la primera senyal
ja sabs el meu plan quin és.

(Apareixen, baixant per la montanya, Enric, Crespi i criats).

ESTOR. Ja 'ls teniu, senyor, aquí.
ENRIC (Al Duc). ¿Què's el que'm passa, senyor?
Près ara em veig per traïdor,
¿i es per ordre vostre?

DUC Sí.

(Els demés s'han fet enrera cap els bastidors).

ENRIC ¿Quin delicte hauré comès
jo que no ofenc a ningú?
Parlèu, que jo estic segú
de no haber mancat en res.
Descendent de noble casa
ans de sentí l'ambició,
ja ho tinc tot i tot ho só.
Aixís que cenyexi espasa,
jo só del rei brau soldat,
disposo de gran riquesa,
i'm donen la mà promesa
de qui 'l cor em té robat.
No conspiro contra vós,
só lleal patge del rei,
cap passió 'm posa sa llei
sinó l'afany amorós
que us he dit que porto aquí;
sols penso en ser digna d'ella
i del nom que 'm don ma estrella.
¿Quí, doncs, es queixa de mí?
¿Quí 's queixa de vós?

DUC

ENRIC

Quí?

DUC

Jo.

ENRIC

No pot ser pas amb justícia.

DUO

¿Vols saber-ho? Es per cobdícia.

Jo só franc; tinc això bò.

ENRIC

Cobdícia?

DUC

Com del moment
que aquí en mon poder estàs
ja més lliura no 't veuràs
per referí 'l meu intent,
vaig a esplicar-te amb franquesa
el que descobrí 't proposes.
Jo de tú, vull dugues coses:
ta estimada i ta riquesa.

ENRIC

No us entenc.

DUC

Ja m'entendràs,
i a fè que amb poques paraules.

No has d'haber seguit les aules
per comprendre prompte 'l cas.
Hi ha a la Cort una Palmira,
filla del Comte Robert,
que m' ha fet tornâ 'l cap vert
del viu afany que m' inspira.
Son pare dar-me-la vol,
mes ella t' estima a tú,
i no's casarà amb ningú
volguent casar-se amb tú sol.
Primê agravi. Es el segón,
que tú ets l' hereu de l' Artau;
per tú de les mans em cau
el caudal més ric del mon,
puig com jo 't vinc al darrera
dins l' ordre del parentiu,
es ben clà que sent tú viu
el meu dret và 's considera.
I com que jo'm vull casar
amb la doncella que 't dic,
es precís que sigui ric
perquè me la vulguin dar.
Vetaquí amb gran sencillesa
el cas que sabê 't proposes;
sols em manquen dugues coses:
ta estimada i ta riquesa.

ENRIC

¿I vós que sou personatge
el més alt que hi ha a la Cort,
a n' el vostre deber sort
li feu ara aquest ultratge?
¿Còm pot tan baixa ambició
juntar-se amb tant alt poder?
¡Mes riqueses volgué haber!
Sorprès em deixèu, senyô.

Duc

¿No us en sobren de riqueses?
No; per ço a cercar-les vinc,
puig has de saber que tinc
fins les del rei compromeses.
De la ruina estic a un pas,
i de veure'm compromès;
deshonrat, culpable, près,
i ficat en gran fracàs.
¿T' he dit riqueses del rei?
N' he perdut de més sagrades;
les del Estat he gastades,
¡vès si 'm farien la llei!

- ENRIC   ¿I jo amb injust sacrifici
                  vostres danys tinc d' esmenar?
                  ¿Ma ignocencia ha de pagar
                  les culpes del vostre vici?
                  No; só un jove, un noi encara,
                  tan poc entrat en el mon,
                  que vostres les faltes son
                  i encenen la meva cara.
                  Mai he hagut de dî a mon pit,
                  «lluïta i guanya», pero sé
                  que si li dic, guanyaré,
                  que aquí 'm sento 'l cor ardit.
                  Donar-vos jo ma estimada,
                  es, senyor, tan impossible,
                  com cedî el tracte aborrible
                  de cedius la herencia honrada
                  que de mon pare he rebut
                  i que tinc de conservar
                  amb el nom que 'm va deixar
                  coronat amb sa virtut.
- DUC   Si no m' has entès prou bé.
                  Tú, res em tens de cedî.
                  Veste'n, i deïxe'm fê a mí
                  que jo ja m' arreglaré.
                  Jo he parlat a un capità
                  que son barco té en el port;
                  embàrcat 'hi, i de ta sort
                  ell ja s' encarregarà.
                  Et daré cartes i empenys
                  que per tot ont et presentis
                  per el que vulgues i intentis
                  no trobis rostres farrenys.
                  Jo amb llestesa 't respondré
                  mentres moderat estiguis,
                  en tot moment que m' escriguis
                  que necessitis dinê.
                  ¿Què vols més?
- ENRIC   Vull acabâ,
                  que escoltaus més ja es vilesa
- DUC   La estimada i la riquesa
                  i a bordo amb el capità.
- ENRIC   A dir qui sou a tothom.
- DUC   Espera't, pensat-hi bé.
- ENRIC   Si no delirèu, no sé
                  com penseu que del meu nem
                  renegui, i de mon amor.

- DUC Mira que t' hi va la vida.
- ENRIC Preneume-la desseguida.
(*Enric es treu l' espasa*).
- DUC Vosaltres!
(*Fent senya a Estornell i demés, que's tiren a desarmar i subjectar a Enric*).
- ENRIC (*Lluitant per desferse'n*). Favor! Favor!
- DUC Tú t' has decretat la sort.
Jo m' en vaig d'aquí corrent,
que veure patí a la gent
es cosa que trenca 'l cor.
(*S' en va, dreta*).
- ENRIC Miserables!
- ESTOR. No 'n feu cas.
A n' aquest arbre amarreu-lo
(*Lliguen a Enric a un arbre del mig de la escena.*)
Que no s'escapi. Apreteu-lo.
- ENRIC Estic perdut.
- ESTOR. Sí, ho estàs.
Prega a la mort que no trigui
puig de salvar' no hi ha trassa,
que aquest cartell amenassa
amb la forca a qui 't deslligui.
(*Li posa el cartell al pit i se'n va per l'esquerra amb els altres.*)

ESCENA IV

ENRIC, *lligat al arbre*. Aviat BERTOLDO

- ENRIC. ¡Oh, assessins! ¡Oh, miserables!
M'abandonen. ¡Ai de mí!
¡Condemnat quedo a morir!
No pot ser. Vence 'ls culpables
del ser ignocent i bò.
No trobà auxili l' honrat...
Socors! En tal soletat
de mos crits s'apaga 'l sò.
¡Oh, joventut, esperança
dols amors, plers de ma vida...
tot perdut! La mort em crida;
tot es torna malauransa.

(Obrint poc a poc per la porta de la barraca i traient el cap.)

BER.

Psit.

ENRIC

¿Què passa?

BER.

¿Ja son fora?

ENRIC

Un home. Deu vos dó sort, com tingueu per mí 'l bon cor de salvà aquest trist que plora, sense culpa. Só innocent.

BER.

Sé que ho sou. Per ço he sortit.

ENRIC

Sabèu?...

BER.

Tot; allí arrupit ho he estat sentint i veient. Jo soc tonto com un sòc, que ja es per mí prou miseria; però tinc sempre la dèria que 'l saber no ocupa lloc. Per ço jo en veient conversa, m'acotxo fent el garneu i escolto per tot arreu.

ENRIC

¿Sabèu, doncs, ma sort adversa?

BER.

Sé que us priva 'l ser ditxós el tenir riquesa gran.

An a mí no'm lligaràn; jo estic més segur que vós.

ENRIC

¿Llibertar-me, en fi, volèu?

BER.

Prou, si no fos el cartell.

Però crec que hi va la pell.

ENRIC

Es vritat; no hus exposèu.

BER.

¿El cartell, què es el que diu?

ENRIC

Pena de força a quí sigui.

BER.

¿Al quí hus salví o al quí hus deslligui?

ENRIC

¿No es igual?

BER.

No, pe'l quí es viu.

ENRIC

Al quí'm deslligui menassa.

BER.

Donques, dient això 'l cartell, sense exposar-hi la pell, de salvaos jo he trobat trassa.

(Li examina les lligadures.)

Just, ja veig que anirà bé.

ENRIC

¿Què pensèu?

BER.

Prenèu paciència, veurèu ma rústica ciencia quines astucies que té.

(Entra al corral.)

ENRIC   ¿Què's proposa?
(Bertoldo torna a sortir estirant un ruc pe'l ronsal.)

BER.   Aqui hi ha un ase,
que, per què va fer-me'n una,
fa tres dies que dejuna.
Mireu-lo, es l'hereu de casa.
Amb la fam que ell ara té.
cerca menjâ en tota part.
Us lliga corda d'espart,
i al ase li vindrà bé.
Ja la rossega, teniu;
aixís jo hus salvo amb això,
i al mateix temps no soc jo
qui hus deslliga i quedo viu.

ENRIC

BER.

Sou discret i sou astut.
Mira 'l bribó com s'atraca.
Allí 's menjaba l'estaca
ont el fermo.
(El ruc ha anat rossegant la corda, segons s'ha anat dient. Ara queda Enric deslligat.)

ENRIC

la ha caigut
la corda. Ja lliure só.
Mercès, bon home.

BER.

Les dona
tot aquell que no es persona
per pagâ un favor milló.

ENRIC

BER.

No; creguèu que us premiaré.
Fora premi mal donat.
L'ase es qui us ha deslligat;
per ell el premi ha de sê.
(Torna a entrar el ruc al corral.)

ENRIC

¡Ai dels vils, ara que'm veig
a la vida retornat!

BER.

Callèu! *(Sortint del corral.)*

ENRIC

BER.

«No diguis blat...»
Ja sabèu... Ve més mareig.
Pe'l bosc veig que avansa gent
que pot ser vostra enemiga.
Es vritat. I la fadiga
no'm deixa fugî.

ENRIC

BER.

Al moment
entrèu a casa.

ENRIC

BER.

¿I si 'm busquen?
Això deixeu-ho per mí,

que no us trauràn ells d'aquí,
si'ls meus sentits no s'ofusquen.
(*Entren tots dos a casa*).

ESCENA V

ESTORNELL, CRESPI i criats per l'esquerra

- ESTOR. Tornem-li a dâ una mirada
avans de tornâ a ciutat.
¿Què 's això? (*Acostant se a l'arbre*).
- CRESPI ¡S' ha deslligat!
- ESTOR. Està la corda trencada.
¡Ai del que l' hagi assistit,
desobeint al cartell!
Serà per penjar-lo an ell
la corda que aquí ha partit. (*Cullint-la*).
- CRESPI Pero ¿còm trovarèm rastre
en aquets salvatges llocs?
- ESTOR. Jo ja'l tinc.
- CRESPI Es viu com pocs.
- ESTOR. (*Dirigint-se a la casa*).
Viu aquí un rústic pillastre,
maliciós i socorró,
que, o vaig molt equivocat,
o ell es el que ha llibertat
al patge. Sens compassió
tinc d' aplicar-li la pena.
(*Truca vivament*). Obriu, obriu al moment.
- CRESPI No responen.
- ESTOR. Si no 'ns sent.
¡La porta a baix!
(*Crespi pega cops amb les armes a la porta*).
¡Bona esmena
tindrà la falta!
(*Dins*). ¿Quí pica?
- CRESPI Ja respòn.
- ESTOR. Prou; esperèu.

ESCENA VI

Dits i BERTOLDO, obrint la porta

- BER. Endevant, no us detinguèu.
No reposèu gents ni mica.
- ESTOR. *(Agafant-lo)*. Vina aquí.
- BER. Sense temor
seguíu, que no os mouré guerra.
¿No'm tireu la casa a terra?
Doncs em feu un gran favor.
Ja vella i malmesa's trova
i no la puc adobà.
Tireu-la a terra, i demà
me la pagarèu per nova.
- ESTOR. No es aquest punt d'agudeses.
- BER. ¿Què 'm voleu, tan enfadat?
- ESTOR. Aquí un home engarrotat
estaba per ses maleses.
- BER. *(Caient de genolls fingint espant)*.
¡Ai, senyor!
- ESTOR. Deia 'l cartell
que 'l prèa sobre tenia,
que an el que 'l deslligaría
li costaría la pell.
Jo estic cert que has estat tú
quí ha fet cosa tan traidora.
Digues, doncs, la *pecadora*,
perqué no 't salva ningú.
- BER. ¿Què volèu fer-me?
- ESTOR. Perjar-te.
- BER. ¡Ai, per Deu! Jo hus asseguro
que no he estat jo. Vos ho juro.
- ESTOR. No 't val mentir per salvar-te.
- BER. Jo al home no he deslligat.
- ESTOR. ¿Quí ha estat, doncs?
- BER. ¿Em prometèu
que res de mal em farèu
si hus ho dic?
- ESTOR. Assegurat.
- BER. Doncs al culpable hus daré *(Entra al corral)*
- ESTOR. Amaniu la corda. Així.
(Els altres la preparen).

- BER. (*Sortint amb el ruc*). El delinquent es aquí.
CRESPI Ja, ja, ja!
ESTOR. Silenci.
BER. Ell té
la culpa de tot. Penjeu-lo.
ESTOR. ¿De mí burlar-te has cregut?
(*Els criats l' agafen*).
CRESPI Assegurant-se ha sabut
de no patir mal.
ESTOR Deixeu-lo.
BER. El ruc estava afamat,
ha surtit aquí una estona,
ha trobat la corda bona
i de corda s'ha atipat.
Ell es, doncs, qui del cartell
s'ha burlat.
ESTOR. ¡Això es el cert!
BER. Amb això jo ja he complert;
ara, haguèu-se-les amb ell.
ESTOR. Manca ara que 'ns diguis tú
el prèns on s'haurà amagat.
BER. Uil Ja deu esse a ciutat.
ESTOR. ¿Què dius, ara?
BER. Es ben segú.
Jo he surtit quan acababa
de treure'rs les lligadures
i ha dit que ses amargures
a finir d'un cop anava,
marxant a donar-ho tot,
títols, drets, honor, riquesa
i l'amor de sa promesa,
a un parent. . a un Duc...
ESTOR. Ni un mot
afegiu. Per fi ha lograt
mon senyor el que volia.
Aixís, premi mereixia
qui an el prèns ha deslligat.
Aném amb tan bones noves
a traure al amo de penes,
que hi haurà bones estrenes
de dinê, alajes i robes.
Bon *Bertoldo*, perdonèu
el que us hem importunat.
(*Se'n van, dreta*).

ESCENA VII

BERTOLDO i ENRIC, que surt de la casa

ENRIC. ¡Oh, mercès! Us dec la vida

BER. Pero amb la vostra salvada
la meva està primparada
si no hi corro desseguida.

ENRIC Es cert, jo us hus hauré perdut.

BER. Però jo 'm vaig a trovar.

ENRIC ¿Què pensèu?

BER. Vaig a marxar

cap a la Cort, resolut.

Vós a la barraca entrèu,
disfresseu-vos i 'm seguïu.

Jo passo endavant, veniu;

a la Cort em trobarèu.

Vull acabaus d'arreglar
l'assumpte de vostra ditxa,
sabrà quants punts té una mitja
el Duc que us vulgué matar.

¿El cartell que al coll heu dut?

ENRIC Aquí 'l tinc.

BER. *(Li pren i'l guarda.)* Bé, ja'n tinc prou.

Serà un encantament nou
que tindrà molta virtut. *(Puja al ruc.)*

Ja veurèu com tot ho soldo

que no's trencarà mai més.

Arri, ruc. Ara qui es,

se sabrà, 'l rústic Bertoldo.

(Se'n và, montat al ruc, per la dreta.)

ACTE SEGÓN

---

*Saló esplèndit del palau del Rei. Un trono a la dreta
amb dos sitials.*

ESCENA PRIMERA

ESTORNELL i CRESPI

- ESTOR. Sembla que tot es disposa
per celebrâ amb gran burgit
el sant del nostre gran rei.
- CRESPI Pe'ls senyals, bé serà així.
- ESTOR. Per les plaçes hi ha cucanyes,
fonts de llet i fonts de vi,
rifés, tiros de rodella,
putxinel'lis i arlequins.
- CRESPI ¿I al palau, què se'ns prepara?
- ESTOR. Al palau, avui, tenim
el solemne besamans,
que's farà en aquest jardí,
per el qual han vingut nobles
del més lluit del país,
que't dic que serà una cosa
com potser mai s'haurà vist.
Però, deixant-nos de festes,
ara que tenim un xic
d'esbarjo, veïam, si't sembla
còm estèm de vintivuits.
¿Què has averiguat del patge?

¿No tens indicati?

CRESPI

Ni mig.

¿I tú?

ESTOR.

Ca! Ni una paraula.

Ni tal xicot es aquí,
ni ha renunciat tal herencia,
ni la promesa ha cedit,
ni se li ha vist més el pel,
ni se sab si es mort o viu,
ni res de lo que aquell rústic
ahí en el bosc ens va dir.

CRESPI

¿I doncs?

ESTOR.

Que's veu que aquell brètol,
sens dupte per protegir
an el patge, va enganyar-nos
el que's diu de mig a mig.

CRESPI

I'l Duc que rés en suspita.

ESTOR.

El Duc està persuadit
que del patge no se'n canta
gall ni gallina; es a dir,
que an el arbre ont el lligarem
va entregâ a Deu l'esperit.
Amb això, si ell avarigua
que 'l doncell encara es viu,
sent per culpa de nosaltres
que 'ns varem deixar cullir
per'quell *tuno* d'en *Bertoldo*,
tením el cap en perill
de que 'l Duc vulgui jugar-hi
a botxes amb el butxí.

CRESPI

Oh, i que no s'hi pensa gaire.

ESTOR.

Ja ho pots dir, no hi mira prim,
Pel Duc, tots els que'l rodejen
son tirabuquets, que aixís
no més amb una empenteta
el cap ens salta d'aquí,
sinó que com no es possible
que 'ns el aguanti aquell fil,
el cap salta, cau a terra
i, endavant, ja estàs servit.

CRESPI

Jo, a cada moment me 'l toco
per mirar si encara 'l tinc.
¿I què fem? ¿Còm penses fer-ho
per evità aqueix perill?

ESTOR.

Mira, noi, quí dies passa
anys empeny i... vet-ho-aquí.

Mentres el patge no surti,
callém al Duc el succeït
i que 's cregui que la cosa
ja va quedar llesta ahir.
CRESPI No tením pas altre medi.
ESTOR. Silenci, donques, Crespi.
Recorda't que an aquí 's juga
a tirabuquet.
CRESPI Jo 't flic.
ESTOR. I pe'l que puga succeir-te,
creu-me, pósat-hi 'l cordill.
CRESPI Pero, mentrestant, muxoni.
ESTOR. Molt muxoni i'l cap viu.
(*S' en van un per cada costat*).

ESCENA II

El Duc i el COMTE ROBERT

DUC Ja ha arribat l' hora, bon Comte,
que hus decidiu a cumplir
la paraula que empenyada,
ja fà mesos, de vós tinc.
ROBERT Ja sabèu, Duc, el més noble
de quants Ducs han existit,
que 'l meu cap sempre s' acota
devant del vostre desitg.
DUC Sí, sou cortisà de rassa
dels que m' agraden a mí.
ROBERT Per ço dic: jo no 'm recordo
de tenir cap compromís
amb vós, ni paraula dada
que us la tinga que cumplir;
pero digueu-me l' assumpte
que a proposar-me veniu,
i al moment, sigui 'l que sigui,
veurèu com hus dic que sí.
DUC ¿Vós no m' heu donat paraula
de ser-me sogre?
ROBERT Es a di.
Us vaig dir que si algún dia
arribavau a ser ric,
com jo ho só, ja que 's notori
el vostre estat aflictiu,

pe'l que toca als interessos,
i si ma filla renyís
amb el fill del Comte Artal,
o per un altre motiu
aquest minyó que ara estima
deixés de sê estorb, per mi
no hi hauría cap obstacle
a que siguessèu felís.

DUC Per ço hus dic que ara 's presenta
el cas de que m' ho cumpliu.

ROBERT Ah, ¿ja hi som?

DUC I de plè a plè.

Amb això, la filla bus vinc
a demanar, prometeu-me
ser ben atès i servit,
perque si no, tiro un ordre
desterrant-vos lluny d' aquí.

ROBERT ¿Seguiu estimant ma filla?

DUC ¡Pobre Comte! Que es sencill.

Ja sabèu que jo só franc.

ROBERT Ja ho sé; prou fama 'n teniu.

DUC Com que si ofèn ma franquesa,

ningú pot venjar-se amb mí,

perque só ministre i perdre

puc a qui 'm sigui enemic,

no vull donar-me la pena

de fer-me paps aquí dins.

Amb això, de vostra filla,

jo enamorat no hoestic.

ROBERT Doncs, ¿per què volem casaus-hi?

DUC ¡Pobre Comte, que 's sencill!

M' hi vull casar perque es rica.

ROBERT Ah! ¡ben pensat! ¡Qué aixerit!

DUC Ella es guapa i ben plantada,

i ja m' agrada un bon xic,

pero 'l principal objecte

que jo porto, es el d' unir

la vostra inmensa fortuna

amb la que jo a gosar vinc.

Ja sabèu vós la desgracia

del fill de l' Artal.

ROBERT ¡Ah, sí!

DUC Se l' ha trovat dins d' un bosc

fet a miques i a bocins,

penjant-li la calavera

d' una corda, i l' infelís

menjat per els llops salvatges
que hi van celebrà un convit.
(Ap.) Fem un xic el ploramiques
que 'l ser franc no 'm convé aquí.
(Alt.) ¡Pobre jove! D'amargura
tinc el cor tot resentit.

ROBERT Jo també, no més de veure
que a vós vos afecta aixís.

DUC ¡Pobre Enric!

(Ap.) Tant se me'n dona.

ROBERT ¡Pobre patgel!

(Ap.) Em té tranquil.

DUC ¿Tornèm ara a consolar-nos?

ROBERT ¡Just, consolem-nos un xic.

DUC Sí, perque afectans-hi massa
tampoc ens pot convenir.

Ara vé, mort aquest jove
la seva herencia ve a mí,
la Palmira queda lliura,
i com soc un gran partit,
me la deu, es fa la boda,
i veus-ho aquí tot enllestit.
¿Què m' hi dièu?

ROBERT ¿Què haig de dir-vos?

El que tot cortisà diu
an el voler d'un ministre
que del rei es favorit:
fassies vostra voluntat.

DUC Sí? Vinguen aqueixos cinc.

ROBERT Costarà vence a ma filla,
que si clà hus ho tinc de dir,
no li agradèu gens ni gota.

DUC Jo la venceré amb enginys.
Deixeu-me-la an el meu càrrec.
Mirèu, ja la veig venir.
Deixeu-me estar sol amb ella
i 'l casament amaniu.

ROBERT Veiam, docs, si hi teníu trassa.

DUC De pitjors punts m' he surtit.

(Robert se'n va per la dreta).

ESCENA III

El Duc i PALMIRA

- DUC   A la més bella i galana,
perque 'ls cors llensen guspieres,
palmera de les Palmires
i palmera cortisana,
Deu li dó salut i goig.
- PAL.   I amb vós, Duc, faci'l mateix.
- DUC   No ho farà pas, perque aquí 'm creix
la frisansa que 'm té boig.
- PAL.   Bò, ¿ja hi som?
- DUC   Prou que sabèu
que aqueixa es ma cantarella.
S' ha eclipsat per vós ma estrella;
tornarà a eixir, si volèu.
- PAL.   Ai, Duc, deixeu-me'n anà
que a la cambra de la reina
hi estic de torn, i hi tinc feina.
- DUC   La reina s' esperarà.
Digueu-li que he sigut jo
qui hus ha torbat el camí,
que al palau, venint de mí,
ja sabèu que tot n'es bò.
Escoltèu, Palmira hermosa.
- PAL.   Jesús, ¿que 's un gran secret?
- DUC   Sols es l' anunci d' un fet
que 'm darà vida ditxosa.
- PAL.   No hus entenc.
- DUC   ¿Que no ho sabèu?
- PAL.   Qué?
- DUC   Que 'ns casèm.
- PAL.   ¿Vós i jo?
- DUC   Jo i vós.
- PAL.   Ja, ja, ja.
- DUC   ¿I això?
- PAL.   Ja veig, Duc, que no hus errèu.
Ara poc m' hebeu parlat,
quan jo hus desitjaba goig,
de que hus feia tornar boig
i ja ho sou ben rematat.
- DUC   ¿Còm s' entén?
- PAL.   Si algú hus sentia

- parlar de casa'ns, aquí,
i hus vejés a vós i a mí,
hus duia a la bojería.
- DUC Crec que hi duria an aquella
que, sabent quí só i quant puc,
em vol fer la contra.
- PAL. Ai, Duc,
quan es jove i es doncella
i an el pit guarda un amor
i es amor de bona llei,
ni d' un Duc, ni de cap rei
la doncella te terror.
- DUC ¿De quin amor parlèu ara?
PAL. Del que amb l' Enric ens jurèm.
¿No hu sabèu que'ns estimèm
amb passió tendra i avara?
DUC Perque ho sabia he callat,
de discret donant-vos proba;
més ara, jo sé una nova
que 'm mostra 'l cap despejat.
PAL. ¿Quina nova?
DUC Nova trista.
PAL. ¿De l' Enric?
DUC No hus trastornèu.
PAL. Oh! ¡per favor! ¿Què sabèu?
DUC Una desgracia imprevista.
(Ap.) Tenir-li de dâ aquest cop.
Jo pateixo tant com ella.
PAL. Greu suspita m' atropella.
DUC (No puc veure 'm dols aprop).
PAL. Parlèu, per la vida vostra...
DUC Es que cercant forma estic...
PAL. Acabèm!
DUC El patge Enric...
PAL. Què?
DUC Digueu-li un *Pare nostre*.
PAL. ¡Què li ha passat! ¡ai de mí!
DUC Amb nosaltres va cassar,
bosc endins es va extraviar,
el degué sorprendre allí
alguna infame partida
de bandolers... el cas es,
que avui, els meus missatgers,
me l' han trovat sense vida.
PAL. Ai, no es cert, vós em mentiu
per lograr vostra esperança.

- DUC Mireu si es cert, que ara alcança
per succés tan afflictiu,
el meu dret de gran riquesa
del patge mort que tant val,
junt amb el Comtat d' Artal
que ara augmenta ma noblesa.
Ja cercant al delinqüent
corren guardes i justícies.
(Ap.) Vaja, 'l dâ males notícies
no fà per mí, francament.
- PAL. ¡Oh, amor meul ¡Ai, mon Enric!
- DUC Bé, no us agafi tan fort;
quedo jo que no soc mort
per feus olvidâ 'l fatic.
- PAL. Respectèu el meu dolor.
- DUC És que la pena us abisma.
- PAL. No ultrajèu amb tan cinisme
la tomba del meu amor.
- DUC Bé, quinze dies de dol,
que ja es prou per un promès,
i després amb mí ..
- PAL. Amb vós, res.
- DUC Us fà injusta 'l desconsol.
- PAL. A un amor que era tant gran
vull ser fidel fins mori;
nou amor no haurà de mí,
ni 'l més bò, ni 'l més galàn.
Ni 'l més galàn ni el senyor
el meu cor no ha de guanyâ,
mirèu amb vós què serà
que sou vell i'm feu horror.
- DUC Tinc el sí del vostre pare,
i pensèu que 'm basta un mot
per poder-ho lograr tot.
- PAL. Veurèm, doncs.
- DUC ¿Guerra 'm declara
el vostre desdeny? Pobreta!
Mirèu que tinc males manyes.
- PAL. No m'espanten les hassanyes
de vostra infamia.
- DUC. A vaqueta,
jo hus ho aviso, hus tractaré
fins que hus vegi aquí a mos peus,
suplicant amb tristes veus.
- PAL. ¿Jo als vostres peus? No hi vindré.
Feu el que hus plasqui, senyor,

que no 'm veurèu mai vensuda.
Dins de ma cambra, abatuda
per el pès del meu dolor,
allí sempre'm trovarèu
plorant ma morta esperança,
allí de vostra venjança
les ires encaminèu,
que jo, ferma en mon amor,
no temo ja cap ferida,
i si hus plau pendre'm la vida
jo ho rebré com gran favor.

(Se'n va, plorant, per la dreta).

DUC

Bé, vaija; això ho diu-hen totes.
Ja sé que la reptaré.
Tinc al pare, ja ho tinc bé.
Ja tinc calsades les botes.
Aném ara prop del rei,
que ja està voltat dels grans,
per celebrâ 'l besamans
amb gran pompa com es llei.

(Se'n va per la dreta).

ESCENA IV

*El REI, la REINA, el DUC, el COMTE ROBERT,
CAVALLERS, DAMES, PATGES, GUARDES, etc., etc.
formant tots un brillant acompanyament. Poble*

*(Sò de marxa a orquesta; va desfilant tota la
comitiva ordenadament disposada. El Rei
i la Reina s'asseu-hen al trono, i tot el sè-
quit va passant i saludant-los. El Duc està
prop del trono. El poble s'agrupa a l'es-
querra. Acabada la marxa i el saludament
de la Cort, el rei diu:*

REI

Nobles vassalls de ma Cort
que 'm rendiu tribut i llei;
satisfet el vostre rei,
a tals mostres no 's fa sort.
El meu cor rep plè de gloria
les proves del vostre amor,
i espera amb vostre favor
de grans fets deixar memoria.

Jo, en pago del vassallatge
que tant fidels em rendiu,
vull també que a mí em sentiu,
els meus subdits, fê homenatge.
Juro, doncs, que amb mà propicia
regiré sempre l' Estat
i que mai del meu costat
s' allunyarà la justícia.

DUC (Ap.) I al seú costat hi estic jo,
no va poc errat de comptes.

ROBERT (Adelantant-se).

Nosaltres, a la veu promptes
del vostre desitg, senyor,
tot quan ell logrâ 's proposa
guanyarèm amb afany viu.

REI (A la reina)

Vós, que 'l trono amb mí partiu,
digueu-los alguna cosa.

REINA Dic, que sento gran ventura
de tan noble gent voltada,
i de ma patria estimada
també 'l pler mon cor procura.

DUC Assegurèu també al poble
que per ell, senyor, vetllèu.

REI Tots sempre amb mí trovarèu
propòsit honrós i noble.

ROBERT ¡Visca 'l reil

TOTS Viscal!

REINA Homenatge

no 'ns ha vingut a rendi,
servint-nos, senyor, aquí,
com es son deber, un patge.

DUC (Ap.) Ja hi som, sentim-ho amb cap alt.

REINA ¿Quin motiu sa manca acusa?

REI Es molt cert, ¿sa fê 'm reusa
el fill del Comte d' Artal?

DUC ¡Ai, senyor!

REI Què? ¿Què ha sigut?

DUC Crudel ha sigut la sort.

El pobre patge...

REI Què?

DUC Mort

en el bosc ha aparegut.
Víctima de sa imprudència
varen matar-lo vilment,
i ara tinc jo 'l sentiment

de obtenir la seva herència.
REI ¡Pobre Enric!
REINA Era galàn
i sa perdua 'l cor em dol.
ROBERT Ma filla no té consol.
DUC Ja 'n tindrà més endavant.
REINA Si 'm donèu vostra llicència,
jo a ma cambra ja 'm retiro.
REI Anèu, mentres jo aquí miro
si 'm demana 'l poble audiència.
REINA Adèu siau.
(*S'aixeca i baixa del trono; al passar prop
del Duc, li diu baix.*)
Duc, no olvidèu
lo de la meva pensió.
DUC (*Baix a ella*). Demà del rei, mon senyò,
la firma hauré. Descansèu.
(*La reina se'n và, seguida de ses dames*):

ESCENA V

Dits, menys la REINA i dames

DUC Ja ha passat ara 'l perill;
ja ha sonat del patge 'l nom;
demà oblidarà tothom
que 'l d' Artal tinguès un fill,
i jo, potent i triufant,
also aquí orgullós el front,
sens que hi hagi un home al mon
que se 'm posi a mí al devant.

ESCENA VI

Els mateixos i BERTOLDO

(*Aquest surt del grupo de gent del poble que
hi ha format a l'esquerra, entre la qual
s'haurà confòs poc avans, procurant no ser
vist del públic. Al punt de pronunciar el
Duc el darrer vers anterior, Bertoldo li
posa la mà a la espatlla.*)

BER. Deu vos quart.
DUC Bertoldo.
BER. Just.

- DUC Ja veig que us en recordèu.
BER. ¿Per què vens?
Ara ho sabrèu.
De primer per dar-me gust.
Com que tinc carroça propia.
- DUC ¿Tú, carroça?
BER. Sí, 'l meu ase.
Puc viatjà i surtir de casa
sempre que 'l gust se m' hi apropia.
- DUC. ¿I l'altre objecte, quin és?
¿Coneixe al rei?
BER. Es a dî,
que 'l rei em conegui a mí.
¿I cap més?
DUC Home, cap més.
BER. (Ap.) Aquest rústic aquí'm sobra.
DUC ¿Això es el palau?
BER. Això.
¿I tota aquesta reunió
es la gent que menja i cobra?
DUC ¡Al rei serveixen!
BER. I 'l menjen.
¿I 'l rei, ont és?
DUC Animal.
Es aquell que està més alt.
BER. També estàn alts els que 'ls penjen,
i jamai m' ha ocurregut,
ignorant les vostres lleis,
que 'ls penjats en fossen reis.
(Es dirigeix al trono).
- DUC (Detenint-lo). ¿Aon te'n vas tant resolut?
BER. A parlâ al rei.
DUC No pot ser.
Tens de demanar-li audiència.
BER. Bòl ¿No estic ja en sa presència?
Deixeu-me anar. (Es desfà del Duc).
DUC ¿Què vols fer?
(Bertoldo's dirigeix cap al trono, a ont el rei
dona audiència a la gent que 'l volten).
BER. (Separant el grupo).
!Veiam, gent, si us apartèu!
(Puja al trono sense descobrir-se).
- REI ¿Què 's això? (Tothom hi acut).
BER. Rê; un cas de llei.
M' han dit que vós sou el rei.
Jo só en Bertoldo: seièu.

(*S'asseu al altre sitial del trono*).

- DUC ¡Posèu prèu al atrevit!
ROBERT Sigui sa audàcia penada.
(*Van a apoderar-se de Bertoldo. El rei els detè*).
- REI Deixeu-me 'l estar; m'agrada
la gràcia del acudit.
- DUC (*Ap.*) Ja comensèm malament.
BER. No sé perquè'm volèu treure.
A mi per tot em fan seure
quan vaig a veure a la gent.
- REI (*Baixant del trono al prosceni amb Bertoldo*).
Vina aquí, i al punt respònd:
¿quí ets?
- BER. Só un home; cosa és clara.
REI ¿De qui ets fill?
BER. Jo? De la mare.
REI ¿De quina terra ets?
BER. Del mon.
REI (*Als cortisans*). Es astut i té malícia
DUC Si me'l deixèu preguntar,
ja veurèu si 'l faig callar
demostrant-vos sa imperícia.
- REI Podèu tots fer-li preguntes.
DUC ¿Sabs què corre més que 'l vent?
(*A Bertoldo*).
- BER. ¿Més que 'l vent? El pensament.
REI Ben respost. Duc, no 'l desmuntes.
DUC ¿Sabs quin és el millor vi?
BER. El vi que 's veu regalat.
REI Duc, vaig veien-te atrapat
DUC (*Ap.*) Encara 's riurà de mí.
(*Alt. Rumiant*). ¿Cassaríes tú una llebra
sense gós?
- BER. Sí; a la cassola.
DUC Veig que 'ts home de tavola.
BER. I tú veig que ja tens febra.
REI Prou, prou; bé m'has demostrat
que 'ts home de bon cervell.
- BER. Millor que la vostra pell
que 'ls anys ja s'han arrugat.
REI ¿Què vols? Ia pots demanar,
ni que fós el de més prèu.
BER. Aquell que no té res séu,
que no 's posi a regalar.
REI ¿Jo no tinc grandesa i or,

- grans poders i grans estats?
BER. Tots son bens enmanllevats
que en paguèu cèns a la mort.
El que jo vull no ho teniu.
REI. ¿Què vols? Mon dret t'ho confirma.
BER. Un remei per no morir-me.
Veieu si me'l descubriu.
REI. ¿Quin objecte 't du a ma cort?
BER. Veure al, rei; perquè 'm pensava
que'l rei en res se semblava
a un altre home; que era fort,
guapo, magnífic, brillant,
tot voltat de lluminaria,
j que tenia una alsaria
¿què hus diré? com un gegant.
REI. Ia veus, doncs, que així no ho só,
més sobre els altres m'assento.
BER. Oh! El que tè més alt l'*assiento*
de més alt fa 'l tomballó.
REI. Mira quanta gent m'invoca
i per mi's dona fadigues.
BER. Sí; 'l mateix que les formigues
que van rossegant la soca.
DUC. Oh; prou ja, vil insolent.
Gran càstic, senyor, deuría
trobar tanta gosadía,
REI. Càstic li daré al moment,
que li ha de mancar astucia
per sortir-se d'un apuro.
BER. ¿Això 'm prometèu?
REI. Ho juro;
entre tots cerquèu argucia.
ROB. Duc, la tenim de trovà
que aquest home aquí 'ns es mengua.
DUC. Ja li tallarèm la llengua.
REI. (A Bertoldo.) Calla, ara que sento allà
que's dirigeix cap aquí
gent que deu voler justícia.
BER. Temps ha que no'n tinc noticia;
veijam si la veig vení.

ESCENA VII

Els mateixos, LA FADRINA i LA VIUDA, amb un mirall

(Surten pe'l fons amb crits i disputes.)

FADR. Aquí, aquí 't faràn la llei.
VIUDA Per tú serà aquí la mengua.
FADR. Vina, vina, mala llengua.
Aquí 't vull; davant del rei.
BER. Senyor, ja no hus entendrèu,
que veig que son dugues dònesh.
FADR. Senyor, mes probes son bones.
VIUDA Les meves estimarèu.
REI Reporteus avans de tot
i expliqueu-me la pendencia.
BER. ¿En dònesh voleu prudencia?
REI Silenci.
BER. No dic un mot.
FADR. Gran rei, escolteu-me a mí.
Jo, amb diner del meu treball,
vaig comprar-me aquest mirall
a la fira que 's feu ahí.
Com sò fadrina, i casar-me
jo desitjo, 'm convenia,
per mirar-m'hi cada dia,
per pulir-me i pentinar-me.
I aqueixa, que 's una veina
que ja ha estat tres cops casada,
i per ser-ho altra vegada
s' aloca i 's desatina,
avui al meu quarto ha entrat
i veient que 'm feia hermosa,
per fer-se'n ella, envejosa,
el meu mirall m' ha robat.
VIUDA No 'n creguèu un mot, gran rei;
no he entrat a casa seva,
i 'l mirall es prenda meva
comprada amb diner de llei.
Ella es, que creient que jo

amb tot i ser viuda encara,
tinc bons ulls i bona cara
i tinc molt festejadó,
mentres ella amb gran trevall
no n'agafa un per remei,
voldria fer-me'l servei
de quedar-se'm el mirall.

FADR. Mal com no't cau a bocins
la llengua, bruja malvada.

VIUDA I a tú la cara, arrastrada.
REI Silenci! Pensèu que a dins
vos trobèu del meu palau.

FADR. ¡Gran senyor, feu-me justícia!
VIUDA Castiguèu tanta malícia,
REI Resoldre aqueix plet em plau.
Doneu-me ara cada una

proves de vostre raó,
FADR. Jo ja ho dic: la duenya'n só.
VIUDA Dic que's meva aqueixa lluna.
REI ¿Més proves no'm podèu dar?
FADR. Que'l mirall és meu.

VIUDA Que és meu.
REI (Als cortisans).

Veus aquí un plet, visca Deu,
ben difícil de fallar.

DUC (Manifestant propòsit de comprometre a Bertoldo).

Que'l falli en Bertoldo.

BER. Proul

REI ¿Còm fallaràs, sense proves?

BER. Jo me'n cercaré de noves.

REI Falla, doncs.

BER. Veurèu si'ls cou.

En nom del rei, mon senyor,
ja que ara m'ha nombrat jutje,
fallo aquet plet que hus enutja
d'aquesta forma i tenor:

Mano, que'n petits bocins
aquest mirall es parteixi
i després es reparteixi
per igual, fins els meus fins,
entre les dugues mestresses
que'l mirall es veu que té.

FADR. Trençà'l, no ho permeteré.

VIUDA Jo sí, i acabèm les fresses.

FADR. No ho vull jo de cap manera,

VIUDA que ell em costa'l meu treball.
Doncs jo, que's trenqui'l mirall,
sols perque això't desespera.

BER. ¿No vols tú que's trenqui?
FADR. No.

BER. ¿I tú?
VIUDA Sí, i fora bronquina.

BER. (Al rei). Que se'l quedi la fadrina,
que ella es la duenya, senyô.
¿A la viuda res li farà
que's trenqui? Doncs poc li costa.
¿L'altre diu, no, per resposta?
Doncs l'altra es qui'l va pagâ.

REI Discreta resolució
digna del jutje més sabi.

DUC (Ap.) No farà res que no li alabi.
Aquest home'm va fent pô.

REI Sigui fet tal com ha dit
Bertoldo, amb discret judici.
Prèn tú'l mirall. (A la fadrina).
I pe'l vici
que ha mostrat la que ha mentit,
tú pagaràs dèu escuts
a la que robar volíes.

FADR. Déu vetlli pe'ls vostres dies.
VIUDA Tots els meus enganys perduts. (Se'n van).

ESCENA VIII

Els mateixos, menys FADRINA i VIUDA

REI Justa sentència has donat.
BER. Més mal del que'm penso he fet,
puig la viuda pert el plet
i aquí's queda, aquest, cremat.
(Senyala al Duc).
¿No'l veièu que motxo's queda?
DUC No pot sert.

BER. Ja diu mentida.
¡Si m'he menjat la partidà!
Com que ell mira si m'enreda,
perque vós heu dit aquí
que, en mancant-me alguna astucia,
ja sabria cercâ argucia

per fer-me perdre'l camí;
i ha pensat:—Vetaquí un plet
que a *Bertoldo* posa en roda;
si'l fallo al rei no acomoda,
jo al rústic de prop m'he tret. —
Pero jo que só un taujà
que tinc manya que'm preserva,
jo que sento creixe l'herba,
jo que sé molt d'olorà,
del compromís m'he surtit;
el plet fallo a gust del rei,
deixo an el seu lloc la llei,
veig al Duc tot ensopit,
i li dic:—No n'hi ha de fets,
els espervers passen alts,
heu posat el peu en fals,
no s'encerten tots els trets;
vós em voldríeu penjà
d'una alsina per adorno;
doncs, quan vós hi anèu, jo'n torno;
no pas per ara, germà.

DUC Com que han estat dugues dònes
les que han pledejat aquí,
per ço n'has pogut així.

BER. ¿Què dièu?

DUC Elles son bones...

BER. ¿Bones les dònes?

DUC Es clar.

BER. Son debils, se les espanta...

BER. ¿Les dònes? Si la més santa
sols es bona per llensar.

REI ¿Dius mal de les dònes?

BER. Sí.

REI Amb això no't donc radò:

la dòna es el ser milló

que'n el mon pot existí.

Ella es la nostra companya.

BER. Quí té companys, passa afanys.

REI Ella'ns dona...

BER. Desenganys.

REI Ella'ns sembra...

BER. La sizanya.

REI Son hermoses.

BER. Per tentar.

REI Son humils.

BER. Per enganyar-nos.

- REI   Ens ajuden.
- BER.   A penjar-nos
- REI   I'ns fan riure.
- BER.   I fan plorar.
- REI   Sols un rústic com ets tú
pot parlâ en tan mal sentit
del fruit el més exquisit
que la primavera 'ns dú;
de la llum més resplendent,
de la gloria més ditxosa.
- BER.   De la plepa més gravosa
i del bitxo més dolent.
- REI   Jo no passaré un sol punt
d'alabar-les, sense tasa.
- BER.   Es com si alabés un ase
la carga que dú al damunt.
- DUC   Si tan dolentes les creu,
digueu-li que os dongui prova,
i si manera no trova
serà just que 'l castiguèu.
- REI   Ja sents el què diu el Duc.
¿En provar-me això t'empenyes?
- BER.   I amb tan convenientes senyes,
que ja assegurar-vos puc,
que, abans que arribi a la nit,
vós que les trobèu tant bones,
renegarèu de les dònnes,
de sa mena ja aburrit.
- DUC   Si no ho fà, lluny de la Cort
l'heu d'envià desterrat.
- BER.   Què? ¿Treure'm del seu costat?
No pot ser; faria'l sort.
- REI   ¿Si jo't trec?
- BER.   Ni per molt fosca
que'm mostrèu cara enfadada.
Só una mosca molt pesada;
só tossut com una mosca.
- DUC   Senyô, un altre pensament
que son enginy posa a prova.
- BER.   ¿Què's aqueixa astucia nova?
Vejam el vostre talent.
- DUC   Diu que, si'l traièu d'aquí,
com una mosca farà.
Doncs com mosca ha de tornâ,
o'l càstic n'ha de sufrî.
- BER.   Com les mosques tornaré.

DUC (Ap.) Molt serà si d'eixa'n surt.
REI Quàn?
BER. Dintre d'espai molt curt.
REI Mira que't castigaré.
DUC A dos punts t'has compromès.
BER. I en tots dos punts em sostinc.
Talleu-me'l cap, si no vinc
cumplint tot el que he promès.
Ans que hus quedèu a les fosques,
que vol di, avans de la nit,
les dònnes haurèu maleit
i hauré entrat jo com les mosques.
REI I si enginy trobar no sab
el teu cervell, per lograr-ho,
no tindràs temps de contar-ho,
perque't faré tallà'l cap.
(*Bertoldo se'n va per la dreta; e! Rei, seguit
dels demés, per l'esquerra.*)

QUADRO

Plaça

ESCENA PRIMERA

ESTORNELL i CRESPI

(*Surten un per cada costat i's troven.*)

ESTOR. A cercar-te amb tota pressa
ara a la taberna anava.
CRESPI ¿Què passa, doncs, Estornell?
ESTOR. Passa un cas de gran alarma.
Aquell rústic maliciós
que va donà auxili al patge,
i va enganyar-nos després
amb fingides esperances,
en *Bertoldo*, es a la Cort.
CRESPI ¿Què dius?
ESTOR. Dic que, ben pensada
la cosa, no es casi res.
Si ha vingut, alguna'n trama;
ell sab el nostre secret;

si va i al Duc el declara,
i'l Duc, que's pensa que's mort
el patge, sab que s'enganya,
l'hora de perdre la vida
ja pots dir que's arribada.
CRESPI   ¿Què fem, doncs?
ESTOR.   Cercà'n Bertoldo
i espantar-lo amb amenaces.
CRESPI   ¿No's aqueil que vé per'lli?
ESTOR   Jo crec que sí.
CRESPI   Doncs a l'arma.
ESTOR.   Tú'l sorprens per un costat,
mentres jo'l sorprenc per l'altre,
(*Es fan cap al fons, deixant sorti a Ber-
toldo.*)

ESCENA II

Els mateixos i BERTOLDO

BER.   Ja tinc feta an el palau
la meva triunfal entrada,
ja soc conegut del rei
que era el que jo'm proposaba,
i'ls cortisans em respecten
després de veure la trassa
i la diligencia astuta
amb que'm sé treure les taques.
Dels dos empenyos que tinc
jo'ns sortiré sens cap ansia,
amb ells arrelaré fondo
del palau dintre les cambres,
i, aixís que'm vegi segú,
comensaré la batalla
contra'l Duc, que està ignorant
de que jo'l secret li sàpiga
de haber volgut dar la mort
villanament an el patge.
ESTOR.   (*Posant-li la mà a l'espatlla.*)
Bon Bertoldo, Déu vos guard.
CRESPI   (*El mateix per l'altre cantó.*)
Bertoldo, salut i gracies.
BER.   Ola! A fè que'm veniu bé.
ESTOR.   Nosaltres també hus cercabem.

- BER. *Malo, quan cerquen a un pobre
no es per dar-li cap ganancia.*
- ESTOR. *¿Des de quan sou a la Cort?*
- BER. *Des de la mateixa diada
que vaig arribar.*
- ESTOR. *¿I què
vos ha dut aquí?*
- BER. *El meu ase.*
- ESTOR. *Deixèu's de bromes.*
- BER. *No es broma.*
- Feia temps que, quan bramaba,
deia:—Jo no'm vull morir
sense habè admirat els ases
de ciutat—vaig dar-li gust,
ara que un xic em vagaba,
i l'he portat a ciutat
a que vegi'ls vostres ases.
Veni, que 'l tinc a l'hostal,
veni, que hus veurà a vosaltres.*
- ESTOR. *¿Què'n diu, dels ases d'aquí?*
- BER. *No li han agradat pas gaire.
Ell es creia que tenien
les aures molt més llargues,
la qua molt més pomposa,
com un sortidor quan raja,
que al estable no vivien,
i per fi, que no bramaben;
i veu que, com els del camp,
menjen herba, menjen palla,
caminen amb quatre potes,
porten ronsal i morralles,
reben llenya, tiren cosses,
traginen la carga i bramen.
I ara'm diu:—Mirèu, nostramo,
ja podèu tornar-me a casa,
que, de la Cort o del camp,
veig que al últim tots son ases. —*
- ESTOR. *Doncs, si volèn un concell,
feu el que 'l ruc hus demana.
Torneu-se'n a casa vostra,
que a la Cort no hi feu cap falta,
i potsè hi corrèu perill
de teni alguna desgracia.*
- BER. *Com que la mort ens segueix,
de perill tothom en passa.
Tant em puc mori a la Cort*

- com si m'entorno a montanya;
pero, per ferm-hi'l remei,
diguèu, ¿quín mal m'amenassa?
- ESTOR. El mal de perdra la llengua
si no la teniu fermada,
per no dir d'aquella feta
ni sisquera una paraula.
- BER. ¿Lo del patge?
- ESTOR. Això mateix.
- BER. ¡Que vos la gardèu callada!
- CRESPI ¿No veièu que 'ns hi va'l cap?
- BER. ¿Així, 'l Duc no sab encara
que'l patge quedés amb vida?
- ESTOR. Ni li dirà vèu humana
mentres jo tingui aquest bras
per deixar la vèu glassada.
- BER. (Ap). I jo que estava amb la por
de que'l Duc res ignoraba.
Aixís pe'l plan que'm proposo
tinc més forta encara l'arma.
(Alt). Vaja, quedèus sense por
que no diré una paraula.
- ESTOR. ¿Promesa formal?
- BER. Promesa.
- I ara, anèm a celebrar-la
a la taberna d'aprop.
- CRESPI ¿Ens convidèu?
- BER. Fem un tracte.
Les coses s'han de partir.
Jo convido i aquest paga.
Mentrestant, cercaré'l medi
de moure la saragata
que'm treurà del compromís
que amb el rei jo tinc en planta.
(Se'n van).

ESCENA III

La FADRINA, la VIUDA i dònes

- FADR. Tal com dic, an el palau
la sentència ha estat dictada,
Déu conservi al nostre poble
rei de justícia tan sabia.

- VIUDA   ¡Vetaquí la gran justicial
Això ho diu, perque ella guanya.
Donques, perque ho sapiguèu,
jo hus diré que'l rei que'ns mana
té a un rústic de mala mena
la justícia encomanada.
Aquest ha estat qui ha dictat
la sentència en nostra causa,
i ha fè que prou es coneix
per el bé que ha estat dictada.
Amb tan rústics concellers,
el rei nostres coses tracta.
- FADR.   Siga rústic o no rústic,
la sentència ha sigut sabia.
Deu li dó molts anys de vida.
- VIUDA   Tú i ell debèu tenir tracte.
Jo aniré cridant per tot
aqueix escàndol que passa;
que'ls jutjes que ara tenim
son gent ruda de montanya;
que'l rei ja no'ns fa justícia,
que'l poble no té esperança
i que hem d'arruinar-nos tots
perque hi hagi gran bullanga.
- FADR.   Fes-ho, que't farà agafar.
VIUDA   Fes-te espía, això't mancaba.
FADR.   El que'm mancaba ja ho tinc,
el mirall que tú'm robabes.
VIUDA   La que roba, ets tú.
FADR.   Perdudal
VIUDA   Perdudal
FADR.   ¿A mí pegar-me?
                                        (*S'agafen i's peguen.*)

ESCENA IV

Les mateixes i BERTOLDO

- BER.   (*Tirant-se a descompartir-les.*)
Eil ¿Què es això? Hi hagi pau,
i s'acabi la batalla.
VIUDA   Es el rústic que ara hus deia.
FADR.   Es el que amb justícia falla.
BER.   ¿Quan més teniu d'està unides

- vos trobo aquí enemistades?
VIUDA ¿Unides, nosaltres?
BER. Sí.
¿Que no sabèu el que passa?
Tú que estabes tan contenta
perque'l mirall et quedabes,
ja l'has perdut. Ara'l rei
ordre he sentit que donaba
perque'l mirall et prenguessen.
FADR. Doncs serà una gran infamia
VIUDA ¿I el mirall serà per mí?
BER. Tampoc, ara'l rei se'l guarda
per regalar-lo al barber
que li va a pelar la barba.
VIUDA ¿Veièu com no hi ha justícia?
FADR. No n'hi hà, no. Jo m'enganyaba.
BER. I encara jo no hus portés
notícies més rematades.
VIUDA ¿Què hi ha?
FADR. ¿Què hi ha?
(Totes s'agrupen entorn de Bertoldo.)
BER. Coses series.
¿No sabèu el que'l rei mana?
Les dònes estèu perdudes,
conspiren contra vosaltres,
hus tracten pitjor que mores,
hus posen pitjor que esclaves.
Avui surtirà una llei,
que'l rei ja la té firmada,
di-hent que desd'ara endevant
tot home té carta blanca
per casar-se amb dotse dònes.
VIUDA ¡Això es una llei infame!
FADR. ¡Això no ho consentirèm!
VIUDA Si manessen la contraria,
que's poguès cassà una dòna
amb dotse marits, encara...
FADR. Això mateix, penso així...
VIUDA Ja tan escassos que anaben.
BER. Hus tenièu de defensar.
VIUDA Armarèm una bullanga...
FADR. Calarèm foc al palau.
BER. (Ap.) Ja les tinc ensobornades.
VIUDA Veniu; jo'm posso al devant.
BER. Just, aquesta es generala.
FADR. Jo portaré la bandera.

- BER. Gran burgit i saragata.
I ara que hi sou, no teniu
que quedar-vos gens escasses.
La llei de les dotse dones
a terra.
- TOTES Sí, sí.
- BER. A les armes.
- VIUDA Sí! Visca la llibertat
de les dones.
- TOTES Visca.
- VIUDA ¡En marxa!
(*Se'n van tumultuosament.*)
- BER. Si avans de la nit, el rei
no maleeix aqueixa rassa,
que'm pelin de viu en viu.
Ara, anem corrents per l'altre,
que he promès entrâ al palau
igual que una mosca d'ase. (*Se'n và.*)

QUADRO

Gran jardí del palau. Es de nit:

ESCENA PRIMERA

El REI, el COMTE ROBERT, el DUC i nobles...

- DUC Crec que avui tindrèm la ditxa
que tot-hom tant desitjaba,
de veu-re com en *Bertoldo*
el cap del tronc li separen.
- ROBERT Bé heu dit, que per la noblesa
serà molt justa venjança.
- REI Si no's surt dels dos empenyos
que ha dit que lograr pensaba,
com provarà no tenir
la astucia que li val gracia
per les seves grolleríes,
jo hus compliré la paraula.
Però, si trova l'enginy,
no solsament el cap salva,
sinò que veurèu del modo

- DUC que'l vostre rei el regala.
¡Com es possible que vingui
com les mosques!
- ROBERT ¡I còm causa.
trobarà per fê aburribles
les dònesh?
- DUC Empresa vana.
Si nosaltres que tenim
aquest talent, si'ns trovabem
en tal cas, no'n surtírem,
¿còm en surtirà un pavana?

ESCENA II

Els mateixos i ESTORNELL

- ESTOR. Senyor, per entrâ al palau,
llicència a fora demana
aquell rústic.
- REI ¿En Bertoldo?
¿Per què li privèu l'entrada?
- ESTOR. Perquè va d'una manera
molt indigne i molt estranya.
- REI Feu-lo entrar, vingui com vingui,
que ell per tot té carta blanca.
(Se'n và Estornell.)
¿Si haurà surtit amb la seva
quan gosa tornar?
- DUC La espasa
ja tinc a punt per ferir-lo
si en lo més poc es propassa.
- REI Jo soc prou per castigar-lo.
- ROBERT *(Al fons.)* Senyor, ja passa de ratlla.
- DUC Mirèu-lo, senyor, com vé.
Fa vergonya tanta audàcia.

ESCENA III

*Els mateixos i ESTORNELL, guiant un burro en el qual va
montat BERTOLDO, tot voltat de mosques.*

- BER. Gran senyor, aquí'm teniu
del modo que'm demanàvau.

- ¿A on trobarèu les mosques?
picant l'esquena d'un ase,
sinó, mirèu les que'm volten,
que ben cert que hus ho declaren.
- REI
(Als cortisans.) Ja veièu que's tal l'enginy,
que tota furia desarma.
Del teu empenyo primer
t'has eixit amb molta gracia,
però treu-me del devant
tan poc vistós espectacle.
- BER. (A Estornell.)
Ensenya tú an el meu ruc.
ont es del palau l'estable.
(Estornell condueix al ruc cap als bastidors:
Bertoldo torna a sortir a peu).
- DUC
ROBERT
REI
BER.
- Jo'm feriré de plè a plè.
Sí, que ja es broma pesada.
D'un compromís t'has eixit,
però un altre encara en manca.
No tardarèu ni mitja hora
a treure flames i brases
maleint a les famelles,
per bojes i per malvades.
(Se sent lluny burgit de veus femenines que's
van acostant.)

ESCENA IV

Els mateixos i ESTORNELL, que surt corrents.

- ESTOR. Senyor!
REI ¿Què passa? ¿Què tens?
ESTOR. A la ciutat hi ha bullanga.
REI ¿Quí la mou?
ESTOR. Totes les dònes
que han aixecat barricades,
i criden, i en gran motí
cap aquí sembla que avansen,
per assaltâ aquest palau.
- DUC Corrent, la tropa a les armes,
mentres jo'm quedo aquí dins
perque podríen matar-me.
- BER. Sembla que'l burgit s'acosta.

DUC   Que'm vingui a guardâ una guarda.
BER.   Son dònnes, no les temèu.
DUC   Però diu que porten armes
                  Les bromes de dòna son
                  justament les més pesades.
REI   Qu'entrin aquí lliurement,
                  que ningú els privi l'entrada.
DUC   No, per Déu.
REI   El que he manat.
                                              (Estornell se'n và.)
DUC   A veure si'ns esgarrapen.
                  Jo ja ho deia: el mellor dia
                  se'ns enfilen a les barbes.
REI   Les hem alabades molt.
DUC   Sí, els havèm dat masses ales.
ROBERT   Ja son aquí.
VEUS   Visca el dret!
                  de la dòna!
DUC   ¡Ai, quina farda!

ESCENA V

Els mateixos, la VIUDA, la FADRINA, dònnes, vestides armades i formades militarment, amb pendóns, banderes, timbals, atxes, etc., etc. Desfilen per l'escena, i's queden formades.

REI   ¿Quin motiu hus ha portat
                  a moure aquesta assonada,
                  turbant la pau que jo hus dono
                  i atrevint-vos a pendre armes?
VIUDA   Volèm que's tregui la llei
                  que'ns vol posar com esclaves,
                  deixant que cada home's casi
                  amb dotse dònnes.
REI   Son falses
                  totes aquestes raons.
DUC   No hi ha tal llei ni tal aca.
                  Tant de bò que pogués ser.
REI   Amb això, tornèu a casa.
VIUDA   Encara que aixís no sigui,
                  no volèm deixar les armes

- REI que no se'ns dongui altra cosa.
VIUDA ¿Què volèn? Si es justa, parla.
D'avui endavant, les dònesh volèm posar-nos les calses,
volèm governar l'estat,
ser ministres, generales,
i tenir el privilegi
de quedar-nos tots els càrregs.
(A les altres.)
- ¿No es això?
- TOTES Sí, sí.
DUC ¿I els homes?
VIUDA A cusí i fer mitja a casa.
REI Això es impossible.
TOTES No.
VIUDA Volèm drets.
FADR. Volèm les calses.
TOTES Sí, sí.
REI (Airat.) ¡Visca Déu, traidores!
Mala mena de canalla,
que ja la meva paciència
per sufrir-vos se m'acaba.
Rassa vil de baladreres,
caps bojós, esperitades,
mal-haja aquell que hus defensa,
i hus escolta i per rê hus tracta.
Torneu-se'n a casa vostra
a ser, com érau, esclaves,
que no hus concedeixo res
del que vostra veu demana.
Mori! mori!
- TOTES ¿No'ns ho deù?
VIUDA ja'ns ho guanyarèm nosaltres
Guerra.
- TOTES ¡Guerra contra'ls homes!
VIUDA Totes a les barricades.
(Se'n van tumultuosament.)
- BER. (Acostant-se al rei.)
¿Què'n dièu, ara, de les dònesh?
- REI ¡Maleida siga sa rassa!
- BER. Vol dí això, rei estimat,
que jo he guanyat la jugada.

ACTE TERCER

La escena representa un terrat del palau. A la dreta un gros mirall.

ESCENA PRIMERA

DUC, REINA i ESTORNELL

DUC   ¿Còm ha quedat la bullanga?
ESTOR.   Vinc de corre la ciutat
                  i no queda ni memoria
                  d'aquell gran sagramental.
REINA   ¿L'ha acabat la tropa a tiros?
DUC   Esplica'ns còm s'ha acabat.
ESTOR.   S'ha acabat, per en *Bertoldo*,
                  que va ser qui la va *armar*.
                  Diu que va fê una juguesca
                  ell amb el rei, de lograr
                  que renagués de les dònnes
                  que'l rei defensava en gran.
                  Per guanyar, *Bertoldo*, al punt
                  se'n va anà per la ciutat,
                  i amb prèdiques i proclames
                  a les dònnes va engrescar

perque fessen barricades
i armessin tarrabastall.
Quan el rei, plè de justa ira,
de les dones renegà,
Bertoldo va declarar-li
que ell de tot era'l causant,
obligant-se a posâ en calma
el gallinê esbalotat,
i ho ha fet amb tal estucia
que hus té de deixâ admirats.
Va di a les famelles:—Bé!
El rei ha determinat
concedius el que exigiau
i ara està'l decret firmant.
Mentrestant aquí hus confia
aquest dipòsit sagrat,
amb encàrrec que no l'obri
cap de vosaltres.—I va
i'ls entrega una capseta
tancada, però amb la clau.
Les dones... ¡Com que son dones!
no s'han pogut aguantar.
—¿Què hi haurà dins de la capsa?
—Mirem-ho.—Ningú ho sabrà.
Obren la capsa i'ls surt
un auellet tot volant.
Vatualistol ¿Quí'l agafa?
Sí! ¿Quí sab on deu parar?
I en *Bertoldo*, el gran *tunante*,
que ja esperaba aquest cas,
se'ls presenta, obra la capsa;
l'auellet trova a faltar,
i dirigint-se a les dones,
les hi diu:—¡Ala, a escombrar;
a fer mitja; a fer dissabte!...
i'l bullici s'ha acabat.
¿No heu sabut guardâ un auell
i volèu saber guardar
els misteris i cuidados
dels grans negocis d'Estat?—
Les dones, escorregudes,
el motí han apaciguat;
han anat deixant les armes;
a casa han anat tornant
i altre cop com bassa d'oli
tenim tota la Ciutat.

DUC Això vol dir que 'n *Bertoldo*
d'un cop s'ha lograt burlar
de les dones i del rei.

REINA I li té de costar car.

(*Estornell saluda i se'n va.*)

ESCENA II

REINA, DUC i després ROSAURA

DUC *¡Duro, duro, que's de suro!*
Grega'm Vostra Magestat.
Des de l'hora que 'n *Bertoldo*
s'ha ficat aquí al palau,
fent el ximple, fà anâ en daina
el que vol, i el més mal
es que'l rei posa carinyo
a aquest home estravagant,
i això pot dur-nos un dia
molts disgustos i treballs.

REINA També jo li poso afecte;
em fa riure tant i tant
amb ses gracies, que'l voldria
tenir sempre al meu costat.

DUC ¡Oh, senyora! No ho tolero.
Com a un home que aviat
va a casar-se, vos demano
que'l castigùeu, puig fa un quart
quan jo passava pe'l pati,
devant de molts cortesans,
detràs meu feia ganyotes
boi posant-se els dits al nas,
fent-me objecte de la burla
de nobles i de vassalls.

REINA ¿Això ha fet?

DUC ¡Això, senyora!
Si aixís anem continuant,
em trobarè'l millor dia,
per 'quest ximple aconsellats,
que'm cridaràn fins «¡De setzel!»
els servidors del Palau.

REINA Això si que's una cosa
que no puc pas tolerar.

Tú ets un Duc, tens la sang blava,
sobre tot ets bon vasall,
i an a mí, que soc ta reina,
em dones, per sota mà,
diners que tú transfereixes
de la caixa de l' Estat.

REINA Feu doncs, que 'n *Bertoldo* tinga
ara un càstic exemplar,
i potser que aixís se'n vagi
del palau per no tornar.

REINA Vaig a fer el que desitjes,
perque ho demanes com cal.

(*Toca un timbre i surt Rosaura.*)

DUC Oh! ¡Gracies, gracies!

Ros. Senyora...

REINA Al moment avisaràs
a totes les meves dames
perque vinguen al instant
amb bastóns o amb altra cosa
que serveixi per pegar.
Després avisa en *Bertoldo*
perque vinga aquí, diràs
que necessito parlar-li
per un assumpte important.

Ros. Molt bé diu. (*Se'n và.*)

DUC Surto amb la meva.

REINA Doncs, ¿estèu ja preparat
per a la boda?

DUC Senyora,
dintre d'una hora, el més llarc,
es faràn els desposoris
en la vostra cambra reial,
ja que aixís també ho desitja
nostre Rei, que Déu el quart.

(*Murmulls.*)

REINA Ja tenim aquí a les dames.

ESCENA III

Dits, ADELAIDA i DAMES, després ROSAURA

(*Porten un bastó cada una i surten en confusió.*)

ADEL. Mani Vostra Majestat.

REINA El motiu que aquí vos porta
es una miqueta estrany.

Dèu castigar-se a en *Bertoldo*
per atrevit i deslleal.
TOTES ¿En *Bertoldo*?
REINA Sí, aquest rústic
que tenim aquí al palau.
¿El coneixèu?
TOTES No, senyora.
ADEL. Com tenim feina a estorar...
no 'ns habem ficat...
REINA Llavors
jo hus avisaré al instant
que entri l'home a aquesta cambra,
i aixís que entri, forsa al bras.
ROS. Senyora, ja vé en *Bertoldo*.
REINA Preparèu-se.
DUC Jo me'n vaig.
REINA ¿Per què?
DUC Això de les pallisses
m'afecta molt. Adeu siau.
(*Se'n va per la porta lateral.*)
REINA ¡Pobre Duc! ¡Es molt sensible!
Es pecat quí li fà mal.

ESCENA IV

Dits i BERTOLDO

(*Entra amb molta «sans façon». Les Dames
que tenien el bastó a punt, al veure'l tan lleig,
no gosen pegar-li.*)

BER. ¿Em demanaba-u, senyora?
DAMES Ma! ¡Què's lleig!
REINA ¿Què hus ha espantat?
BER. ¡Hola, hola! Gent armada ..
¿Vosaltres, de quan ensà?
Vajal ¡Un somatén de dònnes!
¡Visca la patria! Endevant.
REINA ¿No gosèu? ..
ROS. ¡Què's lleig!
ADEL. ¿Quí pega
a un home aixís tant estrany.
BER. ¡Ja comprenc; ja veig la maula!

REINA Mira, mentre està parlant (A Rosaura.)
porta aquell gerro de l'aigua...
i...

ROS. Ja entenc. (Rosaura se'n va.)

REINA ¿Quí t'ha ensenyat
a sapiguer-la tan llarga?

Tot ho encertes, tot ho sabs.

BER. Es yritat; totes les coses
les entenc de pe a pa.
Sé moltes coses dels homes,
i de les dònnes en gran.

Sé la que està enamorada,
la que fa veure que ho està,
sé la que enganya al seu home,

(Rosaura ha sortit amb un gerro d'aigua i
va acostant-se a Bertoldo, qui la veu pe'
mirall.)

i si mai vingués el cas
que una dòna, per burlar-se
de mí, i aixís d'amagat
volgués mullar-me, llavors
descarregaria 'l pap,
i diria 'l que sé d'ella,
i els homes a qui ha enganyat

(Rosaura s'enretira.)

i totes les seves maules,
que s'hi podrien llogar
sillóns, butaques, cadires,
sofàs, banquetes i bancs.

ROS. Tot ho entén.

REINA ¡Ets un dimonil

BER. (Si l'he vista pe'l mirall.)

ADEL. Dom, Rosaura, porta'l gerro,
jo'l mullaré, ja veuràs.

(Rosaura li dona'l gerro.)

REINA Bertoldo, doncs, ets tremendo.

BER. Vaja! Volguer-me mullar.

(Adelaida va acostant-s'hi amb el gerro.)

La dòna que fós capassa
de fer-me una burla tal,
li daria un cop al gerro

(Ho fa. El gerro cau a terra i's trenca.)

o al que dugués per mullarm'.

TOTES ¡Ja, ja, ja, ja, ja!

REINA Silenci.

Ja més no puc aguantar;
dames, enlaire les vares;
siga'l càstic exemplar.

ROS.

ADEL.

Apa, donques.

(Totes preparen els bastons. Bertoldo les atura amb un crit i parlant alt.)

BER.

Escoltèu-me.

Entre vosaltres hi ha
algunes que un fort veneno
a nostre rei volen dar.
Jo sé quines son; declaro
que les que portin de cap
tirar veneno a la copa
amb que beu el rei, seràn
les mateixes que ara'm peguin.
Ara ja podèu pegar.

ROS.

ADEL.

TOTS

REINA

Jo..?

Jo..?

Jo?

Ja més no aguanto.

Amb ses astucies i plans
sempre hus enganya a vosaltres.
(Cridant). Estornell!—Ara's veurà
que'l que no han pogut les dames,
ho podràn els meus criats.

ESCENA V

Dits i ESTORNELL

ESTOR.

REINA

Senyora...

Vull desseguida
que els patges del meu palau
s'esperin a l'avantsala
amb bastons, i que al instant,
quan ara surti en *Bertoldo*,
rebi'l càstic projectat.

ESTOR.

REINA

Està bé.

(*Se'n anava*).

Estornell, escolta.

Quan els tingues avisats,
vina tú aquí amb tres dels patges;
serà per a acompanya'l,

perque ell totes se les pensa,
i se'ns podria escapar.
ESTOR. Descansi, senyora reina;
se'l deixarà bén llumat. (Se'n và.)

ESCENA VI

Dits, menys ESTORNELL

REINA Ara sí que no t'escapes.
BER. (Oh! Jo me'n tinc d'escapar).
DAMES ¡Pobre Bertoldo!
BER. Senyora,
conec que ara'm pegaràn;
m'està bé, perque ho mereixo
cantant sempre la vritat.
Pero al menys, jo vos demano
que no peguin an al cap,
perque'l cap per mí es un membre
que se l'ha de respectar.
REINA Concedit el que demanes.
Rosaura, vès-ho a avisar.
BER. (Ja heu caigut a la ratera).

ESCENA VII

Dits, ESTORNELL i dos patges

ESTOR. Ja tot està disposat.
REINA Llavors, Bertoldo, veste'n
amb ells.
BER. Es que...
ESTOR. Vaja, avant.
BER. Ja me'n vaig; ¿ja sabèu l'ordre?
Que no's té de pegà al cap.
¡Dèu de fons i mitja volta!
¡Pas redoblat, ferms i ar!
(Se'n van, Bertoldo và fent amb la boca el
ram, ram del timbal i amb el bras el capità.
Els tres patges segueixen darrera. La reina
i les dames queden rient.)

QUADRO

Avantsala de la Reina

ESCENA PRIMERA

Duc i criats

- DUC   Sobretot, *palo de cego*.
                  Estiguèu tots preparats.
                  Convé castigâ a aquest home.
- CRAT I   Bè; pero, ja quí hem de pegar?
- DUC   A un insolent que's desmanda
                  devant de lo més sagrat.
                  Ja l'Estornell l'acompanya,
                  i prou vos lo indicarâ.
- CRAT I   Es que'ns han dat una ordre
                  que no habèm de pegâ al cap.
- DUC   Molt bé, cumpliu el que hus manen.
                  Ara venen. Jo me'n vaig.
                  (Fer donar pallisses, bé;
                  pero jo mirarm-ho, mail)   (Se'n và).
- CRAT I   Preparèus que ja s'acosten.
                  (*Tots es preparen. Surten de la dreta Ber-
                  toldo al devant dels quatre criats, i diu
                  amb entonació*).

ESCENA II

Criats, BERTOLDO; ESTORNELL, CRESPI i patges

(*Bertoldo surt molt avans*).

- BER.   Escoltèu, joh, nobles criats!
                  Diu que'l cap no té de rebre
                  i es el cap quí và devant.

¡Jo só'l cap d'aquesta collal
¡Peguèu a aquest de detràs!
I es vritat.

CRIAT I

(Tots descarreguen els bastons contra els patges que anaven darrera, que s'hi tornen. En và Estornell i Crespi criden. Bertoldo s'escobulleix de la tunda; els criats van sortint i pegant-se ells amb ells).

ESTOR.

No!

CRESPI

Ai!

VEUS

Socors!

BER.

Ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja! *(Queda rient).*

ESCENA III

BERTOLDO i PALMIRA

PAL.

¿Què hi ha, Bertoldo?

BER.

Una cosa

que n'hi ha per a escriuixir-se.

PAL.

¡Doncs, què ha estat!

BER.

Res: que's tractava

de donar-me una pallissa,
i'ls que habíen de donar-me-la
ells amb ells se la propinen.

PAL.

Pero, ¿quí'ls ha dit?...

BER.

La reina,

es dir, ho ha fet per intrigues
del Duc del Castell.

PAL.

¡Quin home!

BER.

¡I amb ell per sempre se'm lliga!
No's podrà, perquè les cordes
jo les tinc.

PAL.

Pero si'l dia

es avui.

BER.

¿Què diu?

PAL.

La boda

serà dintre una hora i mitja.

BER.

Holal Fà bé d'avisar-me.

PAL.

¿No ho sabies?

BER.

No ho sabia.

Haurà estat un cop i volta.

- PAL. Ail! Al menys si la sort trista
ha fet que morís l'Enric,
que no'm donguin la desditxa
de fer-me casâ amb un home
que no hi tinc ni simpatia.
- BER. (Convé dir-li una mentida,
i aixís tindrà més sorpresa
i serà més sa alegria).
- PAL. ¿Es vritat que'es mort, *Bertoldo*?
- BER. ¡El dupte no'm deixa viure!
Mort no ho és...
- PAL. No?
- BER. El cert del cas
es que'l pobre no respira.
- PAL. ¡Déu méu! ¿I van enterrar-lo?
- BER. No, dòna.
- PAL. No!
- BER. ¿Còm seria?
- PAL. Vèu que se'l van esmorzar
les fieres, no fou possible.
- BER. ¡Sort desditzada!
- PAL. No plori
perque això no's necessita.
¡Quan se's mort no hi ha remei!
En el món es cosa llissa,
avui no hi som, demà sí;
i'l que's mort no ressucita.
Aquí sols el que convé
es desfer el que voldrien
conseguir, es dir, més clar,
fer la boda fonadissa.
- PAL. ¿I tú penses alcansar-ho?
- BER. Ja en *Bertoldo* no seria.
No hi ha res que a mí m'apuri
i per tot trobo sortides.
- PAL. Déu faci que ho consegueixis.
- BER. El Comte vé en companyia
del Duc.
- PAL. Es cert.
- BER. Jo'm retiro,
tinc de pensâ una sortida
per sortir d'aquest *fandango*,
i'n sortirèm; sort maligna
fòra que no'ns en sortísim,
m'he sortit, sortint de dida,
de sortides molt difícils.

Si sent grant, jo no'm sortia
d'això que sortí'm proposo
i que no es gens insortible,
avans que sortir en públic
com quí surt amb la mentida,
en sortint em clavo un tiro
i'm surto de fer sortides.

(*Se'n và. Per el cantó oposat entren el Comte
Robert i el Duc.*)

ESCENA IV

PALMIRA, després DUC i el COMTE ROBERT

- PAL. Déu faci que ho conseqüeixi
i brilli la meva ditxa.
- COMTE (*Sortint*). Aquí està la bona pessa.
- DUC Que'l cel et guardi, Palmira.
- COMTE ¿Aquí t'estàs, quan ja l'hora
s'acosta, i la comitiva
que té d'assistí a la boda
ja's prepara i's perfila?
Noia, sembla que't disgusta
la boda; jo no voldria
que fos dit que jo t'obligo
a casar-te amb quí t'estima...
- DUC Es vritat... jo per tú'm moro.
- COMTE Calla, tú. (*Al Duc*).
- DUC El nas em pica.
(*Traient el mocador*).
- COMTE Ben clar vaig dirt-ho ahir vespre.
Si no't cases desseguida
amb el Duc que tant t'adora,
et tanco per tots els dies
dintre la cambra, a pa i aigua,
perque purguis ta malícia.
Ja vaig dirt-ho: jo no forso
ta voluntat. Si vols, tría.
- PAL. Pare... sabèu que obediència
sempre hus té la vostra filla,
i si volèu fer la boda... (*Plorant*).
- DUC Els sèus plors m'intranquilisen
i'm roben la pau de l'ànima;
no hi puc fer més, soc sensible.

- COMTE Acabi ja aquest plorar
i passa a dintre, a vestir-te.
- PAL. Aném.
- COMTE Ja l' hora s'acosta.
(*Se'n van. El Duc và seguint fins que el
Comte es gira i l'atura*).
- DUC. Consolis, bella Palmira.
El mecanisme del cor
es una cosa molt fina,
i la engravació i les rodes...
- COMTE Calla, home, que ja m'amofines.

ESCENA V

DUC, *després* BERTOLDO

- DUC Ja's realisen els méus somnis.
Ella es maca com un sol;
té noblesa, té molts quartos,
i tot el demás sont trons.
Endevant: me'n vaig a veure
el què diu-hen per la Cort.
(*Al moment que anava a sortir, surt Bertol-
do i l'atura*).
- BER. ¡Alto a mí!
- DUC ¿Què vols, Bertoldo?
- BER. Una pregunta tant sols.
¿Còm és que anèu de les festes?
- DUC. Perque'm caso dintre poc.
- BER. Doncs, demà ja serèu ruc
espatllat, perque...
- DUC Bé, prou!
- BER. Ja faré que no hus espatllin,
perque, vaja, an a mí'm dol.
¿Què dius?
- DUC Res: que hus felicito
per la boda...
- DUC Escolta, doncs.
¿Còm t'ha provat l'entrevista
amb la reina?
- BER. D'allò bò.
M'he divertit de tal modo
que hi tornaría altre cop.
- DUC Crec que hi havia marejada

- BER. i'l mar bramaba molt fort..
El qui neda com jo nedo,
no hi ha por que vagi al fòns.
- DUC Com hi havia núvols negres
i fins se sentíen trons...
- BER. Sí, pero han sigut els altres
que s'han posat com un xop.
- DUC Això sí que has d'esplicarm-ho.
¿Perquè'ls altres, i tú no?
- BER. Perque jo duia un paraigua
que ha aguantat el *xaparrón*.
- DUC ¿I vols dir que està serè,
i que ara ja no hi ha por?
- BER. Me'n dupto; doncs no fà gaire
que hi he deixat nuvols.
- DUC ¡Vaja, vaja, la sabs llarga!
- BER. ¡Ui, d'aquí a Sebastopol!
- DUC ¿I d'aquí an el lloc que dius,
tú ja sabs si hi ha molt tròs?
- BER. Igual tròs que de l'estable
an el teu cap de meló.
- DUC ¿I'm dius *tú*?
- BER. Amb tota franquesa.
Si tú'm dius a mí, *senyor*,
jo també t'ho diré a tú.
- DUC ¡Vaja un rústic! Dignes, doncs;
jo reparo que les coses
les coneixes amb l'olor.
¿Ets guinèu, cunill o llebra,
ets mustela, cabra o gos?
- BER. De la teva parentela
no'n sé res, tú ho sabs millor.
- DUC ¿Quan deixaràs de ficar-te
dins de les meves qüestions?
- BER. Quan tu sigues més persona,
no sent tant adulator,
ni facis papers ridícols
anant sense tò ni sò,
darrera el rei i la reina
per obtenir els favors.
- DUC Això no; jo soc un home
molt agè a la adulació.
Si tinc títols, els mereixo.
- BER. Alaba't, ruc.
- DUC (*Cremat.*) ¿Què dius? Còm?
- BER. Alaba't, Duc.

DUC

Em pensava...

BER.

El pensà es de carrinclóns.
«Quí mal no fa, mal no pensa.»

DUC

Un ditxo nostre ho diu prou.
També ho diu-hen les sabates
que portes, perque veig jo
que tenen la boca oberta.

BER.

Es riu-hen de tú, talòs,
per més que vas de les festes
que res prova en la qüestió,
puig «l' albarda no fa l'ase»,
es cosa que sabèm tots.

DUC

(*Cremat.*) ¡Prou d'insults i vituperis!
Ton descaro 'm crema molt,
i tinc de lograr que fugis
del palau i sos entorns.

BER.

No mengis fins que me'n vagi.

DUC

Perque ho sàpigues, allò
de la cambra de la reina,
el castigar-te, ha estat sols
fet a les meves instancies,
puig mon influjo es molt gros.

BER.

Donques ves amb molt cuidado
perque't puc fer tallà'l coll.

DUC

¿An a mí?

BER.

Sí.

DUC

Ja m'ho sembla.

Ni't vull creure ni'm fas por.

Jo si que vull fer-te perdre

i ho lograré.

BER.

Potser no.

DUC

Tinc medis que an a tú et manquen.

BER.

Jo'n tinc que ni sabs on son.

DUC

Doncs, veiam el que s'alcança.

BER.

Doncs, veiam el que's resol.

DUC

Guanyaré.

BER.

Si que s'hi adoba.

DUC

Rústic!

BER.

Moble..!

(*Surt el rei i els atrapa en la disputa.*)

QUADRO

La decoració representa la cambra reial. Gran dosser amb cadires regies dalt d'un tablado, més avall sillóns i una taula i, més, voltant cadires per la noblesa. A la esquerra hi haurà una porta, que's la d'entrar al saló, porta molt visible.

MÚSICA

(Surten amb pausa i de brasset amb les dames, molts Prínceps i Nobles del palau. Entre ells hi ha el Duc del Estol i Comte Rosanes. Darrera la comitiva va el Duc de brasset amb Palmira, després el Comte Robert, tot sol, i darrera el Rei i la Reina de gran gala amb els criats, Estornell, Crespi, Rosaura i Adelaida.)

ESCENA PRIMERA

Tots els que s'han dit.

(Quan han entrat tots, el Rei i la Reina s'asseu-hen al trono. El Duc, Palmira i Comte Robert, en les cadires de més avall. Tots els demés s'asseu-hen al voltant de l'escena. Fins que'l Rei seu, tots estaràn drets. Quan tots estàn asseguts para la música, i el Rei s'aixeca i parla.)

REI

Nobles de la meva Cort,
dignes vasalls i vasalles,
avui que's dia de festa
de bullici i de gatzara,
vull distreu-ros una estona,

- vull tirà una cana enlaire.
TOTS ¡Molt bé!
REI Si es cert el que diu-hen:
«La ocasió la pinten calva»
i per fer la broma aquesta
cap de tan bona com ara,
que habèm d'esperà al Notari
que té de fer el contracte
de la boda de Palmira
amb el Duc present...
DUC Mil gracias.
REI En *Bertoldo*... ¡ja, ja ja!
—ja ric no més de parlar-ne,—
té d'assistí a aquesta boda,
i ha dit, amb la seva gracia,
que no'm vol pas saludar.
D. ESTOL ¡Sí que's bòl!
C. ROSAN. ¡Quin rei més calses!
REI Jo tinc pensada una cosa
per obliga'l a que ho fassia.
REINA Mirèu que té molta astucia.
REI He pensat posà una barra
travessera allí a la porta,
que vinga a caure més baixa
de l'alsada d'en *Bertoldo*.
Ell vindrà, i per tení entrada
es tindrà de doblegar
com qui saluda, i nosaltres
riurèm aquí una estoneta
amb la seva estravagancia,
perque haurà fet el saludo
a la forsa i sense ganes. (Aplausos.)
DUC No tindrà pas més remei.
REI Estornell, posa la barra.
(*Estornell la posa mentres es diu-hen els ver-
sos següents.*)
DUC Aquest cop si que'n *Bertoldo*
haurà perdut la jugada.
ESTOR. ¡Qué riurèm!
CRIAT Si que'm de riure.
PAL. Veiam si al últim em salva.
COMTE Vaja, noia, no gemeguis.
ESTOR. La barra ja està posada.
REI Està bé. (*Mirant-la.*)
ESTOR. ¡Ja vé en *Bertoldo*.
REI Silenci... Quietut... (Murmulls.)

VEUS

Ara, ara.

(Un moment de quietut. Tots tenen la vista a la porta. Bertoldo ha vist la barra, ha comprès la trama i entra de cul.)

TOTS

¡Ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja!

D. ESTOL

¡Es un trutxa!

C. ROSAN.

¡La sab llargal

REI

¿Es dir que tú te 'm rebeles?

BER.

No vull saludar-vos, vaja.

REI

Doncs, surt del saló.

BER.

Corrent.

Però avans vull una gracia:
vull fê un regalo a la nuvia,
i crec no podèu negar-me
que li faci aquest obsequi.

REI

Fes-li el regalo i acaba.

BER.

Nois, ¡ja podèu entrà 'l bultol

(Cridant a la porta.)

DUC

(Ja serà alguna ximplada.)

(Entren dos patges portant una canastra guarnida i Enric dins.)

ESCENA II

Dits, dos Criats i ENRIC, dins la canastra.

BER.

Aquí regalo a la nuvia
una cosa molt remaca.

DUC

¿Què serà?

REINA

¡Quin cistellàs!

REI

¡Oh, i tall! Sembla la canastra
d'un d'aquets que venen gorres
per les fires i les plaçes.

C. ROSAN.

Que s'ensenyi el que hi ha dintre.

REI

Bertoldo, pots destapar-la.

(Bertoldo aixeca el tap i surt l'Enric. Gran sorpresa en tots. Palmira corre al seu costat. Alegria de Bertoldo.)

BER.

Doncs, señores, *mano limpia*.

Podèu mirar si hus agrada.

(Destapa.)

TOTS

Oh!

PAL.

Enric!

(Aprop seu.)

- ENRIC Palmira!
COMTE Viví!...
- ENRIC T'adorno si t'estimaba. (A Palmira.)
DUC ¿Tú, Enric, tú dintre 'l Palau?
ENRIC Jo, sí, per deixar frustrada
vostra boda amb la Palmira,
i per dir-vos: vil i infame;
vil, perquè matarm' volíau,
infame, perquè hus casabau
amb dòna que no hus estima,
obligant-la, amb vostres manyes.
DUC ¿Insults a mí?
ENRIC Els que mereixen
vostra vilesa i infamia.
DUC Sentíu? ¡Justicia demano! (Al rei.)
REI Ha faltat. ¡Preneu-lo, guardes!
PAL. Oh!
(Es desmaia en brassos de Rosaura. Els guardies prenen a Enric mentres diu al Duc.)
- ENRIC Cobart, que aixís m' humilles
per la forsa que t' ampara.
(Gran confusió. Les dames volten a Palmira
i la retornen. Duc parla amb el Comte, Rei
i Reina també's disputen, mentres Bertoldo
al mig de l'escena, diu:)
- BER. No serà res: en Bertoldo
farà un'altra bertoldada.

FÍ DEL ACTE TERCER

ACTE QUART

Cambra de la Reina

ESCENA PRIMERA

REINA, REI, DUC i criats

REI   Doncs si, Duc; ple de cabories
                 dels negocis de l' Estat,
                 em distrèu el tal *Bertoldo*
                 d'un modo tan singular
                 que no mes que per sentir-lo
                 li daría 'l sòu d'un any.
                 Ara de venir té l'ordre,
                 de manera disposat
                 de que jo'l vegi i no'l vegi.
                 ¿Veiàm com se surt del pas?

DUC   Potsê amb alguna agüdesa
                 de les que hus complau-en tant.

REINA   No, Duc; necetats, rucades .
                 son lo que'n *Bertoldo* fa;
                 no per adulâ al monarca
                 li ocultèu la veritat.
                 En *Bertoldo* es un estúpit
                 que amb sos acudits estranys

deshonra a la Cort, deshonra
an el Rei que'l té al costat,
i es precis que's posi esmena
an aquest singular pas.

REI A en *Bertoldo* ha de matar-se
o ha de treure's desterrat.
Dispensèu, senyora Reina,
si no hus puc acontentar.
Vós teniu lloro i cotorra,
gos falder i mico estrany.
Testos de clavell de moro
que hus entreteniü regant,
garsa que hus amaga coses
i merlot que hus xiula llarc;
¿què té doncs d'estrany que l'home
d'una Reina que així està,
tinga un home com un coombre,
geperut i tort de nas,
per riure i passar l'estona
quan el temps llarc se li fa?

REINA

Mes, senyor... jo...

REI

Prou, senyora.

Vós fins als catorze anys
vau jugar a fira i nines,
doncs un Rei, que's un noi gran,
juga amb uns ninots que's diu-hen
els bufons, com sabèu ja,
i en *Bertoldo* 'm surt a compte
per que no es un bufó cart.

DUC

Més...

REI

Ni un mot. Veniu vós ara
que hus tinc de parlâ un instant.
(*Parla apart amb un noble*).

REINA

(*Apart al Duc*).

Es precis, Duc, que'n *Bertoldo*
surti mort o desterrat;
ja que'l Rei no ho fa, la Reina
vos ho mana amb ordre reial.

DUC

No tinguèu temor, senyora,
que's farà com heu manat;
tant an a mí'm convé el fer-ho
com a vós el desitjàu.

- I ara, si no'm defensèu,
quan ja serèu fora vós
em mataràn com un gos
que, fora l'amo, se'l treu.
- REI   Ells se'n guardaràn ben bé.
Jo me'n vaig a sota'l toldo
del jardí; si'm vé en *Bertoldo*
i'm diu que cap queixa té,
¡ai de tots!
- BER.   Jo a tals mercès
vos regalo aquest cedàs.
- REI   Bò! Jo... ¿l què'n faig?
- BER.   ¡Còm, què'n fas!
- REI   Sí; ¿què'n puc fer?
- BER.   ¡No pas res!
El cedàs, com veus, es fi.
Si un dia no tens peresa,
crides tota la noblesa,
la fas posar tota aquí,
la garvelles, el qui passi
per algùn d'aquest forat,
serà'l sol que't té llealtat,
el qui no, per més que faci
no li tingues compasió
que sols adular-te sab.
- REI   ¿l si no n'hi pasea cap?
- BER.   Es que no n'hi ha cap de bò.
- REI   ¡Ah, ah, ah!
- BER.   Té; porta'l, patge,
a la cuina del palau.
- REI   ¡Ah, ah, ah! ¿Veièu qui cau
quan s'esplica amb tal ventatja?
- BER.   Ningú, si marxa amb bon fi.
- REI   Adeu; no oblidis, *Bertoldo*,
que t'espero sota'l toldo
per riure amb tú en el jardí.

ESCENA III

El mateixos, menys el REI

- BER.   Vaja; vetem-aquí amo
de la gent d'aquest palau.
Dem-nos tò.   (*Es passeja.*)

- REINA Oh! Agarrotau-lo.
DUC No, que fem un disbarat.
REINA ¿Dec sufrir doncs sos desprecis?
DUC Debèu fê el que hus han manat.
El rei ha dit que'l matessim
si'ns arribés a insultar;
logreu, doncs, que aqui'ns insulti
i tenim donat el pas.
Vritat dius.
- REINA
DUC Probèu de fer-ho.
REINA *Bertoldo.*
BER. Hola, endevant;
ja'm vé la reina al darrera;
mira si he pujat de grau.
REINA Escolta, *Bertoldo.*
BER. Es cosa
que fins quan no's deu es fa.
REINA ¿Quí soc jo?
BER. Sou la famella
d'aquest que ara se'n ha anat.
REINA Prenèu-lo; això es dir-me bestia.
BER. Bestia ho sóu si'm feu lligar,
perque no entendrèu que's cert
el que jo ara hus he contat;
famella i mascle fan cria;
vós i ell feu cria reial;
veïeu, doncs, si sou famella
del mascle Rei que se'n và.
REINA Raó es aquesta.
DUC Ens atrapa.
REINA ¡Tú ets un rucl!
BER. Ruc espatllat.
Quan em vaig casâ amb la dòna
ja van dir-m'ho els meus companys.
DUC I ets un lladre.
BER. No hi ha dubte,
però'm vull perfeccionar;
i a mirar si trobo un mestre;
soc per a això aquí'l palau.
REINA Ens dius lladres.
BER. Vos dic mestres,
jo no dic de què.
DUC Es vritat.
REINA Assesí.
BER. Sí, ho soc a casa
cad'any un cop, per Nadal

quan mato'l gall i el farceixo
i li umplo amb pomes el pap.
DUC No s' enfada de cap modo.
REINA No? Doncs jo'l faré enfadar.
Agutzil.

ESCENA IV

Els mateixos i l' AGUTZIL

AGUT. Reina i senyora.
REINA Esperèu. Portèu un sac.
BER. Per dar-me'l; Déu vos ho pac.
REINA A la rabia que'm devora
donaré aixís un calmant.
(Els patges porten un sac.)

AGUT. Ja tenim el sac aquí.
REINA Donques al davant de mí
l·liguèu-li al punt, al instant.
BER. *(Ella ho fa perque m' enfadi;
doncs no ho lograrà.)*
DUC Al moment.
(Fiquen a Bertoldo al sac.)

REINA I l·liguèu-li al coll rebent
per més que li desagradi.
*(Li l·liguen el sac al coll, de modo que no
més li surt el cap.)*

BER. Vaja; vetaquí un vestit
que, si no fos que incomoda,
fins podria ser de moda
per un noble desnarit.

REINA ¿Per què?

BER. Perque així no's veu
si un hom té les cames primes.

REINA Ja que tú tan poc t'estimes,
siga'l sac la teva creu.
Tú, agutzil, guarda'l ben bé,
i ara tots deixeu-lo estar,
mentres me'n vaig a arreglar
pe'l ball que avui donaré.
(Ja ho veus, doncs; ja estàs vensut.)

BER. Ja ho veurèm, senyora Reina.

DUC Home al sac ja no fa feina.

BER. Cucut!

DUC Còm! ¿Què dius?

BER. Cucut!

(*Se'n han anat tots menys l'Agutzil i Bertoldo.*)

ESCENA V

BERTOLDO i AGUTZIL

BER. (¿Què fa l'agutzil? Passeja
saló amunt i saló avall...

Ja veurèu que aviat el casso;
comensèm a fe'l parany.)

AGUT. (No hi parlèm; s'entra en franquesa
i un favor s'ha de negar;
per no entrar en compromisos
ni tornèm resposta mai.)

BER. (Comensèm.) ¡Ai, vil sort meva
i quin cop més desgraciat!
Però no hi fa res; que'm matin,
que'm trinxin dins d'aquest sac;
ni que'm dongui 'ls mils la Reina,
ni que'm faci un potentat,
jo no ho vull, no vull casar-m'hi,
perdrè 'ls mils i tot.

AGUT. (Ai, ai.

¿Què diu de mils aquest plaga?)

¿Què dièu, mestre?

BER. (L'hi cassat.)

AGUT. Vaja; responèu. ¿Què deieu?

BER. Re, re; anèu, deixeu-me estar.

AGUT. Bé; però expliqueus. ¿Què hus passa?
(Això de mils fa avispar).

Esplique-hus; ¿per què la reina
vos ha fet ficar al sac?

BER. Per la cosa més terrible
que'l dimoni pot pensar.

AGUT. ¿Es que volen assotar-vos?

BER. Es que'm volen fer casar.

AGUT. Ai, mal llamp se vos emporti.
Jo'm creia, esclamant-vos tant,
que era algùn càstic terrible.

BER. Una cosa que no es mal.
Es que'l rei te una donzella
camarista del palau
que li ha fet una vilesa,
i, per fer-la castigar
ha manat el rei que's cerqui
l'home més lleig del voltant,
ordenant casar-lo amb ella
si es ben noble i ric com cal.
M'ha trobat a mí la reina
i per çò aquí m'ha portat,
disfressat i tot de pobre
no m'he pogut escapar;
tenen por de que ara fugi
i m'han fet ficar al sac;
mes no ho vull, no vull casar-me
ni que'm donguin capitals
ni 'ls milions que diu la reina...
Ai, feu-me un favor, si hus plau.

AGUT. Què?

BER. Qué si volèu sentir-ho
m'heu de tréure un xic del sac.
per què aquets lligams m'apreten
i no puc quasi parlar.

AGUT. Bé; hus treuré, però que hus consti
que en havent-me això explicat
tarnaré a ficau-hi a dintre.

BER. I home, es clâ, això es natural.
Si es no mes per poder dir-vos
tot el trist del meu fracàs.

AGUT. *(Destlligant i traient-ho del sac).*

Vaja doncs, treïeu els brassos.

BER. Ah!

AGUT. I les cames.

(Bertoldo salta fora.)

BER. Votavant!

Tan mateix es altra cosa
que el estar-se allí enfardat.

AGUT. Veiàm.

BER. Què?

AGUT. Mal redimoni
si que sou lleig.

BER. Lo bastant

per guanya-hus a vós que hus juro
que també n'hi ha un tip.

AGUT.

¡Mal llamp!

Ja es ben cert que aquesta noia
amb qui'l Rei vos vol casar
de primer voldrà matar-se
que tení un arangutà
com sou vós, per marit d'ella.

BER.

Oh! Si ella 'm conegués rai.
per qué el plan es que se'm lligui
com jo't dic, a dins del sac;
un cop dins, dur-me a la núvia
fer-me donà el sí al altar
i un cop ja siguem esposos
trèure 'm de dins tot plegat,
i allavores la pobreta,
forsada sinò de grat,
trobar-se en que ja es esposa
d'un subjecte tan estrany.

AGUT.

Bé; ¿i a vós què s'hus endona?

BER.

¿Còm, que se m'endona? Bà!

AGUT.

I home, es clar. ¿No dièu que's rica?

BER.

Més que'l rei i'ls seus Estats.

AGUT.

¿No es la més jove i guapeta?

BER.

Per çò no m'hi vull casar,
perque sent tan rica i jove
i guapeta, com se sab,
portaria jo uns adornos
cap a més amunt del cap
que'm pendrien per un cervo
quan anessen a cassar.

AGUT.

Ah! ¿I per çò teniu reparos
i feu tants escarrafalls?
¡A mí me la dessen!

BER.

Home!..

Fiqueu-vos a dins del sac;
jo me'n vaig, vé aquí la guarda,
vos porta al punt a casà-hus,
i teniu milions i noia
i pau i felicitat.

AGUT.

Sí? Jo ho crec, i que vinguessin
ans d'anar-me a dû a l'altar,
i mirés el sac la reina
i vejés l'home cambiat
i'm fes clavà una pallissa.

BER.

No, home; això no pot ser mai,

perque ara en venint la guarda
ja'l sac té de ser lligat.
Bé, res; ja ho veig, no t'agrada;
torna'm a ficar al sac
i alabat siga Déu, lligue'm
perque'm vinguen a cercar.

AGUT. Bé; espereu-vos una estona,

BER. No'm puc esperar, que's tart.

AGUT. Jo ja ho veig, el meu ofici
d'agutzil va tan per baix...

BER. Sí, home; si ara fins els lladres
son homes de bé.

AGUT. Tinc anys,
i si no veig d'avispar-me...

BER. Hem de fer com sab fé'l tau,
furgar sempre sota terra
fins que poguèm treure'l cap.

AGUT. Vaja, doncs.

BER. Vindrà la guarda
i veurà els papers canviats.
Dèu barret, capa i mengala.

(L'agutzil li dona, ell s'ho posa.)

AGUT. Vós, el meu, i a dins del sac.
Lligueu-me que no m'ofegui.

(Es fica al sac i Bertoldo'l lliga.)

BER. No: vaja; ja estèu lligat.
Ara, si m'havèu de creure,
per logrâ bé'l vostre plan
no diguèu ni una paraula
fins a sè al peu de l'altar.

AGUT. No tingueu por.

BER. Pst!

AGUT. Ja callo.

BER. Ja tenim el llop cassat.
Mirèm ara com m'escapo
i està llest tot el meu plan.
¡Valga't l'astucia, Bertoldo,
i aixís salves pell i cap! *(Se'n và.)*

ESCENA VI

PALMIRA, AGUTZIL i ENRIC

- PAL. ¡Ai, pobre *Bertoldo!*
¡Pobret desdixat!
l·ligar-lo la reina
tot just en el sac,
al punt que lliurant-ne,
jo, astuta, a l' Enric,
podria amb nosaltres
ser lluny, ben felis.
- ENRIC ¡Palmira estimada!
- PAL. ¡L' Enric del meu cor!
- ENRIC Els patges, lliurant-me,
m'han secat el plor.
- PAL. Jo amb ells, convinguda,
que ho fessen he fet.
- ENRIC El cel ens ajuda.
- PAL. Fugim en secret.
- ENRIC El pobre *Bertoldo*
em dol solsament.
Tinc por fins que'l mati
la reina inclement.
- PAL. Per çó jo aquí'm trobo
i encar no hem fugit,
per çó ara t'innovo
que aquí dins, cusit,
es troba en *Bertoldo*
l·ligat dins del sac.
- ENRIC Ah! ¿I penses salvar-lo?
- PAL. Potser.
- ENRIC Déu t'ho pac.
- PAL. Jo, amiga dels patges,
als patges he dit,
que, al ser tú i jo fora,
vinguin tot seguit,
que en lloc de tirar-lo,
com el vol tirar,
la reina, enfadada,
an el fons del mar,
el portin a l'horta

de baix del molí,
se li obra la porta
i'l salven així.
Se'n fuig amb nosaltres
un cop ja casats,
i aixís la ventura
tenim tots plegats.

ENRIC No penses, Palmira,
que no sigui amb fi.

PAL. Diguem-li, doncs, ara
el que ha de fê aquí.

(Un a cada part de sac.)

ENRIC Oíu, bon Bertoldo.

PAL. Bertoldo, escoltèu.

ENRIC El que hus digui ara
a ningú ho diguèu.

PAL. Ni al rei.

ENRIC Ni a la reina.

PAL. Ni a cap agutzil.

ENRIC Ni a nobles.

PAL. Ni a dames.

ENRIC Ni per cap estil.

PAL. L'Enric i jo, ara,
fugim del palau.

ENRIC D'aquí un quart no encara
vos treuràn del cau.

PAL. No diguèu paraula
an els agutzils.

ENRIC Feu-los ben bè'l maula,
perque son uns vils.

PAL. Vos duràn a l'horta
de baix del molí.

ENRIC Truquèn a la porta,
que serém allí.

PAL. D'allí irem a Fransa.

ENRIC I un cop ben casats...

PAL. Tindrèm la ventura...

ENRIC Vivint tots plegats.

PAL. No torna resposta.

ENRIC Deu ser per pensar
que's pot comprometre
si gosa a parlar.

Anem, doncs, Palmira,

PAL. Anem tot seguit.

ENRIC Per'quí, que hi ha els patges,
el patge m'ha dit.

PAL. Oh! Enric!
ENRIC Què?
PAL. Hi ha nobles.
ENRIC ¡Doncs estèm perduts!
PAL. ¿Per qui?
ENRIC ¡Pitjò encara!
PAL. Som morts i vensuts.

ESCENA VII

Els mateixos i BERTÓLDO

(Que treu el cap per la porta, crida a Enric i els contè de que esclatin, indicant que 'l de dins del sac ho sentiria).

BER. Pst! Pst!
ENRIC Oh!
PAL. Ens indica
PAL. que no diguèm res.
ENRIC I'm diu que jo hi vagi.
PAL. Oh! Cas compromès.
ENRIC ¿Què faig?
PAL. Vés.
ENRIC Espera'm
i vinc tot seguit. *(Se'n và).*
PAL. Ail fins que aquí torni,
¿quí'm mimva'l neguit?

ESCENA VIII

PALMIRA, AGUTZIL i DUC

DUC Jo, bella Palmira,
que'm moro d'amor,
PAL. Vós! Ai, desventura,
ja ha eixit el traïdor.
DUC No't mostris esquiva
perque rê'n treuràs;
ja l'hora t'arriba,
ma esposa seràs.

Et daré una gorra
de blonda i guipú,
fins una cotorra
que parli com tú;
per dames, cent noies
d'un tipo ben fi;
tindràs en tes joies
coral carmesí;
i quan sigues vista
per noble de llei,
seràs camarista
de dames del rei.

PAL. Anèu, el mal home,
surtíu lluny d'aquí;
no vull ni per broma
coral carmesí.
No vull riques joies,
que amor no es comprat;
no vull tenir noies
donzelles d'estat,
ni vull una gorra
de blonda i guipú,
ni vull cap cotorra
que'm tracti de tú;
que bull un bell patge
que aixuga'l meu plor,
que per mí té 'n viatge
suspirs del seu cor,
que d'ell sols em fío
per bò i amorós,
com ja hus desprecio
per và i orgullós.

DUC

Palmiral

PAL.

Deixèu-me!

DUC

Palmiral

ESCENA IX

Els meteixos, ENRIC, BERTOLDO (disfressat) i NOBLES

ENRIC

Cobart!

DUC

Oh! Tú?

ENRIC

Pas donèu-me.

(Problèm d'usar l'art).

DUC
ENRIC

¿Qui't salva?
La reina
que ha obert la presó.

DUC
ENRIC

¿La reina?
Mirèu-la.

(La noblesa que havia eixit als crits del Duc, ara veient passar a Bertoldo vestit de reina, cuberta la cara amb un vel, saluda tota fins que Bertoldo ha desaparegut).

DUC
ENRIC
DUC
ENRIC

Senyora!
Pas!
No?
Es l'ordre que ara ella,
sortint, m'ha donat.
Quedèus aquí presos
com reos d'Estat,
i fins que ella torni
per fer el séu fi;
segueix-nos, Palmira;
quedèus tots aquí.

(Se'n van ell i Palmira darrera Bertoldo).

ESCENA X

DUC, AGUTZIL, NOBLES, *etz.*

DUC

Oh! ¿Habèu vist? ¿Heu vist quins cambis
tan rars i singulars?
Ja's diu bé, ¡qué es boig qui es fía
massa de persones reals!

ESCENA XI

Els meteixos i REINA

REINA
DUC

Duc del Castell.
¿Ma senyora?
(¡Ai, que ara'm farà matar!)

REINA

Sabèu ja quan vos estimo
i ara hus quedarà probat.

DUC
REINA

(¿Heu vist mai gent més llunàtica?)
¿Sabèu per què's fà aquest ball,
i per què ja s'il·luminen

saló i cambres del palau?
DUC No per cert, senyora reina,
REINA Doncs es perque dins del sac
vegi bé'l rústic *Bertoldo*
quin cas d'ell el rei ja farà.
Es perque tot de seguida
vegi com al seu devant
vos casèu vós amb Palmira,
perque quedi aquí sentat
que aquí, entre'l rei i la reina,
queda al fi aquesta triuñfant.
DUC ¿Què dièu, senyora?
REINA El que hus conto.
DUC ¿Serà que jo estic somniant?
REINA ¿Somniant m'heu dit?
DUC Quan farà un rato
vós amb l'Enric heu passat
i ni m'heu dit, despreciant-me,
una paraula, per tal
de dar-me així més gran pena,
¿ara així'm podèu parlar?
REINA Comtel! ¿Ignorèu que só reina
i que de ma dignitat
ningú se'n riu ni se'n mofa?
DUC Ni he volgut mofar-me'n mai.
Pero tampoc una reina
deu mofar-se del vassall;
que no pot ser digne l'amo
quan consent indigne'l criat.
REINA ¿I vós creièu que jo'm mofa?
DUC Del modo més singular.
REINA ¡Senyor Duc!
DUC ¡Senyora Reina!
REINA Probèu-me'l què heu suposat.
DUC Probèu-me vós que farà un rato
no heu passat pe'l meu devant,
com ha vist la Cort que hi era,
amb l'Enric el vostre criat
i la Palmira ma nuvia,
per dur-los junts a casar.
REINA ¿Qué jo he passat amb Palmira?
DUC I amb l'Enric.
REINA ¿Qué jo he passat
amb l'Enric?
DUC ¡Senyora reina!
REINA ¿Es qué'm volèu fè locar?

DUC Vós ho volèu fê amb nosaltres.
REINA ¿I jurarèu l'indicat?
DUC Jurèu-ho. (Als nobles.)
TOTS Jurèml
REINA No menten
cavallers tant braus i lleals.
DUC ¿I no ho recordèu, senyora?
REINA No; i si això es cert i vritat
es que'm torno boja.
DUC Boja?
¿Aussili a la reina!
REINA ¿Al cap!
Aussilil
TOTS Assistencial
DUC Metges!

ESCENA XII

Els mateixos i REI

REI ¿Què passa an aquí? ¿Què hi hà?
DUC Que la reina's torna boja.
REINA Que'l ministre m'ha insultat.
DUC Tremolo encara d'irat.
REINA Mirèu-me; estic tota roja.
DUC Diu que no ha passat per'quí
amb el patge i la Palmira.
REINA Diu que jo, que an a qui'm mira
mento i dic quan no dec di.
DUC I jo dic el cert
REINA Jo, rei.
DUC Ha passat.
REINA No he passat.
REI Proul
Reconeguèu un cas nou
de'n Bertoldo, agut de llei,
i pensèu bé que'l desori
ell és qui l'ha promogut.
REINA No; per molt que sigui agut
no ha fet ell el rebombori,
perque jo a dintre del sac
l'he fet lligar pe 'ls meus patges.
REI Ah! ¿I vós trobèu ventatges
contra aquest astut parrac?
Dintre'l sac, lligat i ocult

ell de tot ha estat la causa.
Deslliguèu-lo amb tota pausa
i acabèm ja tot l'insult.

REINA

Deslliguèu-lo

DUC

Sortiu fora.

REI

Trèu el cap, *Bertoldo* vil.

AGUTZIL

¡Pietat, senyor!

(*S' admiren tots els presents*).

REINA

L'agutzill

AGUTZIL

Jo hus ho diré tot a l'hora.

Jo, si aquí'm salvèu la vida,
vos diré tot com ha estat.

A mí un home m'ha enganyat.

M'ha dit amb manya fingida

coses per ficar-me aquí,

i aquí dins he sapigut

que aquell patge se'n ha endut

a la Palmira al molí.

REI

Ah! Veièu? I ell, de reina

disfressat, haurà fugit.

DUC

Oh! ¡A l'armal

(*Tocs de corneta*).

REINA

¡Mort al bandit!

DUC

Ja'n faré jo bona feina.

REI

A cerca'l per tot el mon.

DUC

A cerca'l pe'l plà i la serra.

REINA

¡Guerra an en *Bertoldo*!

TOTS

Guerra!

REI

I al trobar-los allí on són,

tant ell, com ei patge i ella,

quí me'l porti mort o viu,

ja pot dir que ha dat motiu

per gosà amb ditxosa estrella.

(*Es veu-hen passar soldats amb pendons i
armes; moviment de guerra*).

QUADRO

Pais nevat. Un forn a la dreta

ESCENA PRIMERA

ENRIC i PALMIRA

PAL.

Jo tremolo que'n *Bertoldo*
vagi tant apoc apoc.

ENRIC Jo també; ens persegueixen
els soldats i'ls esquadróns,
i si bé'ls portèm ventatge
poden ells caminar molt
i al fi poden atrapar-nos.
PAL. I allavors es perdut tot.
Calla!

ENRIC Què?
PAL. Que vé.
ENRIC Ah! Mira
com camina tant calmós.

ESCENA II

Els mateixos i BERTOLDO

BER. Tant mateix, minyons, em sembla
que no puc ja amb el meu còs.
ENRIC Seièu sobre aquesta roca.
BER. Sí; que aquí això es el més tou.
PAL. ¡Ai, Enric, quin fret!
BER. Doncs, mira,
tú't bufes els dits, i jo
de venî aquí, xano xano,
suo com un matalot
ENRIC Pero, ¿què teniu? ¿Què hus passa?
¿Còm es que sent tant resolt
caminèu amb tal catxassa.
BER. Perquè he fet un enginy gros.
He pensat que la noblesa
em perseguirà amb esforços,
vindrà tropa al meu darrera,
i jo, astut, he dit:— Millor.
Si la terra està nevada
les petxades faràn clots,
doncs jo'm poso les sabates
al revés, aquí'l taló;
cap an el taló la punta,
i així, com veuràn els sots
que a la neu caminant faci,
cambiaràn la direcció
i aniràn allà a cercar-me
quan jo seré aquí an al forn.—
ENRIC ¿An al forn volèu quedar-vos?
PAL. ¿An al forn? ¡Ai, quina por!

ENRIC Bé, però; ¿què fem nosaltres?
Molt ben dit; ¿què fem tots dos?
BER. Anèu caminant enrera
per enganyâ a tots, com jo;
i en lloc d'anâ com volíau
a molí tots dos resolts,
com que al agutzil vau dir-ho,
truquèu an aquest rector
que aquí vora té la ermita,
i vos casarà afanyós.
PAL. Vaja, doncs; anèm enrera.
ENRIC Cap allà sempre 'ls talons.
BER. Ab, ah, ah! Sembla que ballin.
PAL. Com debíau semblar vós.
ENRIC *Bertoldo*, fins a la vista.
BER. Fins a veure 'ns de retorn.

ESCENA III

BERTOLDO, *i mes tart* TÍA REPARADA

Ah! Ja veig al lluny la tropa
que'm té de venî a pescar.
Si ara així'm puc escapar
marxa 'l barco vent en popa.
¡Qué amb tant or i satí entorn
surti un pà de la pasteral...
Ré... Amb aquesta graixonera
ficarèm el gall al forn.
(*S'hi fica, deixant sortir la punta del vestit*).
TÍA R. ¡Ai, quin fret, mareta meva!
¡Mareta meva, quin fret!

ESCENA IV

TÍA REPARADA, DUC, COMTE, SOLDATS
i BERTOLDO amagat al forn

DUC ¡Hola, tía Reparada!
COMTE ¡Hola, bruixa de l'infern!
TÍA R. Oh! Jo ho crec que 's fort l'hivern.

- DUC Mala guía havèm trobada.
Feu que beguin els soldats
mentres jo aquí li pregunto.
- TÍA R. ¿Còm, que m'unto! ¿De què m'unto?
- DUC Vaja; el joc dels disbarats.
Prenèm paciència i probèm.
¿Heu vist una gent per'quí?
- TÍA R. ¿Si vull anís de comí?
Prou. Pero ara no beurèm
perque l'aigua s'es gelada
i tampoc tindríem got.
- DUC (Vaja; es sorda que no pot
ni sentí una canonada.
Probèm més fort). Dic que si
heu vist gent per'quí de pas.
- TÍA R. ¿Com que ja se'm gela'l nas?
Doncs doneu-me un xic de vi.
- COMTE Senyor!
- DUC ¿Què es?
- COMTE Deixèu la guía
de la Tía Reparada
que aquí veig una petxada...
que, seguint del bosc la vía,
ens diu clar que'l tal *Bertoldo*
s'ha amagat allà ont el bosc
fent-se més ocult i fosc
fà amb el seu ramatge un toldo.
- DUC Teniu raó; seguïu-me tots
i'l trobarèm deseguida.
(*Se'n van amb els soldats*).
- TÍA R. Còm! ¿Qué só desvergonyida?
Ximplés! Pillos! Tabalots!
Bà! D'una pobre velleta
tothom se'n burla; mirèm
si an al forn ens escalfèm,
sempre hi queda una miqueta
de caliu, i de vegades,
quan al mas vaig de retorn,
sempre'm solc escalfà al forn
del gran fret de les nevades.
(*Se'n và al forn i observa el bocí de vestit, que
sur, de la reina*).
- Ai, ail ¿Què es això? ¡Un bocí
de vestit d'or i d'arminil
Bé es forsós que'm determini
a estirar-lo... es de satí.

Ai, ai! Aquest vestit jo
l'he vist dû a la reina... (L'estira).

BER. Ail
TÍA R. ¡Reina del cel, quin esglai!
¡Es la reina! Aussilil

ESCENA V

TÍA REPARADA i BERTOLDO

BER. Bòl
¡Ara sí que l'hem fregida!
TÍA R. ¡La reina! Aussilil! Assistencial!
BER. ¡No, per Déu, avial Prudencial!
TÍA R. ¡La reina! ¡A mí, deseguida!
BER. Ail Ara sí que he perdut.
TÍA R. ¡Corrèu, veniu, s'ha embrutada
i surt tota enmascarada!
BER. ¡No, per Déu, tinguèu quietut!
TÍA R. ¡I es clar que's brut, si es un forn!
BER. ¿Heu vist més desgracia? Es sorda.
Jo ho he sentit; ja'm recorda.
TÍA R. Ta son aquí de retorn.
BER. Qui?
TÍA R. La tropa.
BER. Ail Sens remei
tinc ja assots per tot recreo.

ESCENA VI

Dits, REI, DUC, NOBLES i SOLDATS

DUC Ah! ¿Sou vós? Prenèu al reo.
REI I preneu-lo en nom del rei.
BER. Ah! Senyor! Pietat!
REI Ni mica.
T'has emprès, villà, la feina
de mofar-te de la reina,
i an a mí ningú'm replica.
TÍA R. ¡Ai, quin fret!
REI ¿A on son el patge
i la Palmira?

- BER. No ho sé.
REI Parla prompte i pensa bé
que aquest es ton últim viatge.
BER. Ni ho diré, ni hus ho diria
dant-me un mon, per dar-vos gust;
si'm matèu, mateu-me injust,
mes jamai per ser espia.
REI ¿Creus tú que s'hi juga amb mí?
BER. Sempre que sou rei de cartes.
REI Mira, rústic, que t'apartes
del respecte, i tinc verí.
BER. No m'aparto, perque hus dic,
com diràn fins els més ases,
que vós sou un rei d'espases
quan, matant, vos deu fatic;
rei de bastos, quan peguèu
amb bastó a les vostres tropes,
i rei d'oro i rei de copes,
quan deu or i quan bebèu.
REI Oh! ¿Aquesta afrenta a mí?
BER. ¡No, senyor; no m'heu entès!
REI ¡Ja no vull escoltar res,
lluny i fora; lluny d'aquí!
BER. ¿Teniu cor tant dur com marbre?
REI Anèu ans no siga fosc
i penjeu-lo al mig del bosc.
BER. Mes deixeu-me triar l'arbre.
REI Concedit; la mercè aquesta
es la sola concedida.
Perque perdi a gust la vida,
del lligam d'una ballesta
penjeu-lo com un ramell
fins que quedi fret com marbre;
prò això sí, que sigui a l'arbre
que li agradi prou an ell.
BER. Endavant. Vet-aquí'l fi
del meu nom; ser raim de parra,
o penjat com butifarra;
l'esquirol viurà de mí.
REI ¿Què dius?
BER. Res.
REI Vós, Reparada,
vull premiar vostre servei.
TÍA R. Còm! ¿què'm deia, senyor rei?
REI Que vinguèu a sè amparada.
TÍA R. Ah! Pagada. Anèm; tinc fret

REI
i amb això'm compraré roba.
Tú, al bosc ja; i vès si's troba
arbre per penjâ an aquet.
Mentres jo amb mort o perdó
per justícia fer amb mida,
vaig a veure de seguida
l'agutzil a la presó.

QUADRO

Un bosc de roures, pins i alzines

ESCENA PRIMERA

DUC, COMTE, BERTOLDO *i* SOLDATS

DUC   Vaja, doncs, deixem-lo, i tría
                  l'arbre allà on vulgues morí.
COMTE   Comensèm per aquest pi.
BER.   No; aquest pi no'm convindria.
COMTE   ¿Còm que no?
BER   Cal ¡No'l vull pas!
                  De tenir massa fruit peca
                  i'm podria caure seca
                  una pinya sobre'l nas.
DUC   Vaja, doncs, deixem-lo.
COMTE   Vina
                  i vés si es aquest millor.
BER.   ¿Aquest dièu? Ca! ¡No, senyor!
                  ¿No veièu que's una alzina?
DUC   ¿I què hi farà?
COMTE   Just; no hi atino
                  la rahó del pi d'avans.
BER.   Sí; perque aquí hi ha'ls aglans
                  i jo no só cap tocino.
DUC.   ¿I aquest roure?
BER.   Es massa prim.
COMTE   ¿I aquest om?
BER.   Massa gruixut.
DUC   ¿I aquest' alba?
BER.   S'ha torcut,
                  i es en và ja que seguim

aquest bosc ni molt ni poc,
perque un arbre que agradar-me
pugui a mí prou per penjar-me,
no n'he vist mai cap en lloc.

DUC

¿Què fem, doncs?

COMTE

Just. ¿Què farem?

BER.

Cumplir bé com una llei
l'ordre que hus ha dat el rei,
a qui tots obeir debèm,
i per més que vos enfadi
l'ordre que al marxâ hus ha dat,
es «que no dec ser penjat
fins que a mí l'arbre m'agradi.»
Veritat és.

COMTE

DÛC

Oh! Ens ha vençut.

BER.

Ah, ah, ah! ¿Ho vèus, taujanàs?
Quedes amb un pam de nas.

ESCENA II

Els mateixos i AGUTZIL

AGUTZIL

¡En Bertoldo!

BER.

Ell?

DUC

¿Qui hus ha dut?

AGUTZIL

Jo hus diré el que ha succehit.

Jo... espereu-vos un instant.

Vinc corrents, i... esbufegant...

COMTE

Vaja!

DUC

Al punt.

AGUTZIL

Doncs, com he dit.

Jo m'estava a la presó
com manat ja se m'havía,
per la mala pillería
que m'ha fet aquet bribó,
quan el rei, de cop, ha entrat
i ha volgut saber la manya
d'aquella partida estranya
que aquest pillo m'ha jugat.
Jo li he dita, i tant el rei
ha rigut amb l'acudit,
que m'ordena tot seguit
que, cumplint-ho com a llei,
en Bertoldo en llibertat

quedi aquí tot de seguida,
mentre'l rei, per riure, 'l crida
dant-li un lloc al seu costat.

DUC Oh! Anèm a desfê aquesta ordre
que a mí'm pert per sempre més.

COMTE Oh! Si es cert que això'l rei fes,
mato an ell i fins la sorda. (Se'n van.)

ESCENA III

AGUTZIL, BERTOLDO, ENRIC i PALMIRA

BER. Això son els cortisans,
i an al prec del rei só sort.

No; no vull tornâ a la Cort.

ENRIC Oh! Bertoldo! ¿I aquells plans?

PAL. Sí, Bertoldo; ¿i nostra ditxa?

BER. Ah! ¿Erau vosaltres?

ENRIC Sí.

Cansats d'esperar allí
i tement una desdítxa
hem vingut aquí per vós.

BER. Vaja, doncs, anem, si hus plau,
i jo tornaré al palau

no més per vosaltres dos!
Que m'esperí la Marcolfa
ni que mort em puga creure,
jo no l'haig de tornâ a veure
que no hus tinga a punt de solfa.
Aném.

AGUTZIL Sí. I amb marxa real,
com pe'l mateix rei s'estila,
perque ell és quí hus vol a vila
fent una entrada triomfal.

QUADRO

La plaça devant del palau

ESCENA PRIMERA

DUC i ESTORNELL

ESTOR. ¿Es a dir, doncs, que s'Altesa?...

DUC Ja'l tinc convensut i meu,
i, per més que li sab greu
perdre la seva agudesca,
m'ha jurat que'l mataria
al punt que arribés aquí,
ja que jo li he sentit di
que an el rei matar volia.

ESTOR. ¿I aquesta mentida vostra
el rei l'ha creguda?

DUC Tant,
que ja des d'aquest instant
veuràs bé com ho demostra.
¿Què es això?

ESTOR. Callèu, si hus plau,
perque ja'l sèquit el porta.

DUC Com el rei també a la porta
veig que ja surt del palau.

ESCENA DARRERA

*Dits, la professó, al darrera de la qual anirà BERTOLDO
a dalt d'un baiart guarnit, seguit de ENRIC i PALMIRA,
que van amagats fins a son temps. REI i REINA*

*(Aquets dos surten per la porta del palau.
Quan la professó ha dat la volta, Bertoldo
parla, dirigint-se al rei.)*

BER. Senyor; ja que tanta sort
he tingut de bé semblar-vos,
jo les gracies vinc a dar-vos.

REI Tú el que vols es dar-me mort.

BER. ¡ol ¿Què heu dit?

DUC. El que ara escoltes.

Jo'm el bosc t'ho he sentit di.
Sol creies estar allí
i allí has dit, amb veus resoltes,
que volfes encantar
an el rei amb tes bromades
per donar-li punyalades
quan menys ho pogués pensar.

BER.

Més bé vos en pot dar ell,
ja que'l matar no l'empatxa,
quan al pit del vostre patge
va posar aquest cartell. (Li dona).

REI

Oh! ¿Això tú?

DUC

Senyor!

REI

Probat

queda ja'l teu crim axí,
l'Estornell i tú a morí. (Se'ls endu hen).
Tú, Bertoldo, al meu costat.

BER.

No; al vostre costat, senyor,
l'Enriquet i la Palmira,
l'un per l'altre amant suspira
i'ls ha juntat ja el Rector.

REI

Ah! Que surtin, jo els perdonc.

BER.

Surtiu, nois. (Surten).

PAL.

Gracies, bon rei.

ENRIC

BER.

Quedèu vós fent recta llei,
mentres jo vos abandono.

REI

No, Bertoldo; fins la reina
ho ha dat ja tot al olvit,
i tení al rei divertit
serà aquí tota ta feina.

BER.

Ja he fet quanta n'hi tenía,
càstic dono a dos pillets
i l'amor dono a n'aquets
dant-los ditxa i alegria.
Bé està'l gall an el corral.
Bé està al llot una granota.
Bé està'l rústic, si està sota
de les fulles del parral,
i al dessota d'aquest toldo,
més que'ls reis que d'ells es riu-hen,
ja veurèu com, contents, viu-hen
la Marcolfa i en Bertoldo.

FÍ DE LA FARSA

NOTA IMPORTANT

Per una errada comesa al imprimir el primer plec d'aquesta obra, s'ha omitit, en la portada, el nom del co-autor Josep Feliu i Codina.

Aixís, doncs, la propietat d'aquesta obra pertany als hereus dels tres autors nomenats en les escobertes del llibre: Frederic Soler (Pitarra), Josep Feliu i Codina i Joan Molas i Casas.

CATALEG de les obres de Frederic Soler (*Pitarra*)
 que's troben de venda a la *Llibreria de Bonavia i Duràn*,
carrer Boqueria, 20. Barcelona.

UN ACTE

Ptes.

A la vora del mar. Comedia . . .	1
El ret de la Sila. Comedia . . .	1
Cura de moro. Comedia . . .	1
El jardí del General. Comedia . . .	1
La vivor de l'estornell. Comedia	1
La mosca al nàs. Comedia . . .	1
Cafè i Copa. Comedia . . .	1
La dòna i la ballarina. Comedia	1
Per carta de més. Comedia . . .	1
Els cantis de Vilafranca. Co- media . . .	1
Palots i ganxos. Comedia. . .	1
La Rambla de les flors. Sarsuela	0'50
La Buifarra de la Llibertat. Comedia . . .	0'50
¡Coscs del oncle! Comedia . . .	0'50
Les píldores de Holloway. Co- media . . .	0'50
Un barret de rialles. Comedia . . .	0'50
En Joan Doneta. Comedia . . .	0'50
El Boig de les campanilles. Co- media . . .	0'50

DOS ACTES

La casaca i la casulla. Comedia.	1'50
La Campana de Sant Llop. Co- media . . .	1'50
El Teatre per dins. Comedia. . .	1'50
El Sagristà de S. Roc. Sarsuela.	0'50
La fira de S. Genís. Sarsuela. . .	0'50
El Moro Benani. Sarsuela . . .	0'50
El pla de la Boqueria. Sarsuela.	0'50
Donya Guadalupe. Sarsuela. . .	0'50
La festa del barri. Sarsuela . . .	0'50
Els estudiants de Cervera. Sarl. ^a	0'50
A posta de Sol. Sarsuela . . .	0'50
Els Pescadors de Sant Pol. Sarl. ^a	1
La Sabateta al balcó. Comedia .	1
La Esquella de la Torratxa. Sarsuela . . .	0'50
El Cantador. Comedia. . .	0'50
Ous del dia. Comedia. . .	0'50
Si us plau per forsa. Sarsuela	0'50
Un mercat de Calaf. Comedia. .	0'50
La Vaquera de la piga rosa Comedia . . .	0'50
Les carabasses de Montroig. Co- media . . .	0'50
El punt de les dònes. Comedia.	0'50
Els Héroes i les grandeses. C. ^a	0'50
El castell dels tres dragons.	0'50
La venjança de la Tana. C. ^a	0'50

TRES ACTES

La Rosa blanca. Drama. . .	2
La fals. Drama. . .	2
Les modes. Comedia . . .	2
La bala de vidre. Comedia . . .	2
L'Hostal de la Farigola. Co- media . . .	2

El dir de la gent. Comedia . . .	2
El Campanar de Palma. Drama.	2
Les papellones. Comedia. . .	2
L'àngel de la guarda. Comedia.	2
L'Urbanitat. Comedia . . .	2
Els polítics de gambetto. C. ^a	2
El didot. Comedia . . .	2
L'Hereuet. Comedia. . .	2
La qua de palla. Comedia. . .	2
El primer amor. Drama . . .	2
Or. Drama . . .	2
L'Apotecari d'Olot. Comedia . . .	2
Les francesilles. Comedia . . .	2
L'últim Rei de Magnolia. Sar- suela . . .	1
El Comte l'Arnau. Drama. . .	2
100,000 duros. Drama. . .	2
Barba Roja. Drama . . .	2
La Rondalla de l'infern. Drama.	2
El monjo negre. Drama . . .	2
El llibre de l'honor. Drama . . .	2
Les joies de la Roser. Drama. . .	2
O Rei o res. Drama . . .	2
El Rector de Vallfogona. Drama	2
El collar de perles. Drama. . .	2
La dida. Comedia . . .	2
El ferrer de tall. Drama . . .	2
Els Segadors. Drama . . .	2
Senyora i majora. Drama. . .	2
El Contramestre. Drama . . .	2
Cercol de foc. Drama . . .	2
La banda de bastardia. Drama .	2
La raila dreta. Drama. . .	2
Sota terra. Drama . . .	2
El pibill. Drama. . .	2
El liri d'aigua. Drama. . .	2
Batalla de Reines. Drama. . .	2
La pena de mort. Drama . . .	2
La Creu de la Masía. Drama. . .	2
La filla del marxant. Drama. . .	2
El forn del Rei. Drama. . .	2
Les Claus de Girona. Drama . .	2
Els Egoistes. Comedia . . .	2

QUATRE ACTES

El trinc del or. Comedia . . .	2
La bruixa. Drama. . .	2
El plor de la maratra. Drama . .	2
El timbòl del Bruc. Drama . . .	2
Les eures del mas. Drama . . .	2

CINC ACTES

Judas de Keriot. Drama . . .	2
Jesús. Drama . . .	4
El bressol de Jesús. Drama . . .	2

POESIES PREMIADES

Un volum en foli, de 400 pla-
 nes, contenint 115 poesies,
 amb il·lustracions den Padrós. 10